

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет харчових технологій

Кафедра туризму

До захисту
Допускається
Завідувач кафедри

Олександр КОВАЛЕНКО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

На тему: **Державна політика реалізації туристичного потенціалу України**

Виконала:

(підпис)

Сердюк Є. І.
(прізвище, ініціали)

Група:

ТУР 2401-1М

(Науковий) керівник:

(підпис)

Коваленко О. В.
(прізвище, ініціали)

ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу студенту

Сердюк Єлизаветі Ігорівні

1. **Тема роботи:** «Державна політика реалізації туристичного потенціалу України».
2. **Термін здачі студенткою закінченої роботи на кафедрі:** 05.12.2025 р.
3. **Вихідні дані до роботи:** за результатами проходження виробничої практики на базі Управління стратегічного розвитку міста Сумської міської ради, та ознайомлення із даними, ми отримали велику кількість інформації про державне та регіональне регулювання туристичної сфери, яка може бути основою для аналізу державної політики реалізації туристичного потенціалу нашої країни, а також пропозицій щодо стратегії її подальшого розвитку. Для виконання магістерської роботи ми використовували наступні джерела інформації: наукова та науково-популярна література, інтернет-ресурси, прикладні дослідження галузі туризму та індустрії гостинності, статистичні дані, періодичні он-лайн видання для отримання актуальної інформації.
4. **Перелік завдань, які будуть виконуватися в роботі:** розкрити теоретико-методичні засади державної політики реалізації туристичного потенціалу України в умовах воєнних викликів; проаналізувати сучасний стан та ефективність державної політики у сфері туризму в умовах війни; розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики реалізації туристичного потенціалу України в післявоєнний період.

Керівник дипломної роботи _____ доцент Олександр КОВАЛЕНКО

Завдання прийняла до виконання _____ студентка Єлизавета СЕРДЮК

Дата отримання завдання «01» лютого 2025 р.

ПЛАН- ГРАФІК

№ п/п	Етапи написання кваліфікаційної роботи	Зміст роботи	Результат або заключний документ етапу (підпис керівника роботи)	Термін виконання (контроль)
1.	Підготовчий	1. Визначення теми роботи	Тема кваліфікаційної роботи	2-й семестр
		2. Затвердження теми	Заява на ім'я декана з зазначенням теми, з підписом завідувача випускної кафедри	
		3. Визначення плану роботи та погодження з науковим керівником	Завдання на кваліфікаційну роботу	
		4. Підбір та аналіз літературних джерел з теми дипломної роботи	Список літератури	2-й семестр
		2. Визначення з базою (регіоном) проведення досліджень	Господарство, наукова чи інша установа	
		3. Підбір методик для проведення досліджень	Методика проведення досліджень	
2.	Виробнича практика	1. Формування програми виробничої практики виходячи з теми кваліфікаційної роботи	Програма виробничої практики	2-й семестр
		2. Визначення базових територій (установ, господарств і т.і.) для проведення дослідження	Дослідження на базі визначених територій (об'єктів, установ, господарств)	2-й семестр
		3. Збір даних	Фактичний матеріал	3-й семестр
		4. Математична обробка результатів дослідження	Результат досліджень	
		5. Звіт з виробничої практики – як основа для написання практичної частини дипломної роботи	Звіт з виробничої практики	
		3.	Написання кваліфікаційної роботи	1. Написання розділів 1-3 кваліфікаційної роботи
2. Представлення першого загального варіанту кваліфікаційної роботи	Чорновий варіант роботи			3-й семестр
3. Перевірка першого варіанта роботи керівником	Зауваження керівника			
4. Доопрацювання дипломної роботи з врахуванням зауважень керівника та підготовка кінцевого варіанту роботи	Чистовий варіант кваліфікаційної роботи			
		1. Обробка зауважень наукового керівника	Відгук наукового керівника	

4.	Підсумковий етап	2. Представлення роботи для перевірки на Академічну доброчесність	Протокол перевірки, Висновок експертної ради	За 30 днів до визначеної дати публічного захисту (наказ на допуск до захисту кваліфікаційних робіт)
		3. Рецензування роботи	Рецензія на кваліфікаційну роботу	
		4. Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі	Допуск завідувача кафедри	
		5. Підготовка доповіді та презентації до кваліфікаційної роботи	Доповідь, презентація	
5.	Захист кваліфікаційної роботи	1. Захист кваліфікаційної роботи на засіданні ДЕК	Рішення Державної екзаменаційної комісії про захист	Дата публічного захисту

Студентка

_____ (підпис)

Єлизавета СЕРДЮК

Керівник роботи

_____ (підпис)

Олександр КОВАЛЕНКО

АНОТАЦІЯ

Сердюк Є. І. «Державна політика реалізації туристичного потенціалу України», ОПП «Туризм», спеціальність 242 «Туризм і рекреація», Сумський національний аграрний університет, м. Суми, 2025 р. Дана магістерська робота присвячена дослідженню теоретико-методичних, аналітичних та практичних аспектів реалізації державної політики у сфері розвитку туристичного потенціалу України в умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення. У роботі розкрито теоретико-методичні засади державної політики реалізації туристичного потенціалу в кризових умовах. Визначено сутність поняття «туристичний потенціал держави» як системного ресурсу національного розвитку, проаналізовано його структуру, складові та роль у формуванні стратегій соціально-економічного відновлення. Розглянуто методичні підходи до управління галуззю в період воєнних дій, зокрема моделі державного регулювання, публічно-приватного партнерства, використання цифрових інструментів і механізмів координації між центральною владою, громадами та бізнесом. Також здійснено аналітичну оцінку сучасного стану та ефективності державної політики реалізації туристичного потенціалу України. У даній роботі розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики реалізації туристичного потенціалу України в післявоєнний період. Запропоновано комплекс рекомендацій щодо оновлення стратегічних документів, створення системи підтримки малого й середнього бізнесу, залучення інвестицій та міжнародних грантів, розвитку безбар'єрного, екологічного й адаптивного туризму. Особливу увагу приділено формуванню нової моделі державного управління туризмом, орієнтованої на децентралізацію, цифрову трансформацію та партнерство між державою, громадою й приватним сектором.

Ключові слова: державна політика, туристичний потенціал, відновлення туризму, воєнні виклики, післявоєнний розвиток, регіональний туризм, державне управління.

ABSTRACT

Serdiuk Ye. I. «State Policy for the Realization of Ukraine's Tourism Potential», Educational and Professional Program «Tourism», specialty 242 «Tourism and Recreation», Sumy National Agrarian University, Sumy, 2025. This master's thesis is devoted to the study of theoretical-methodological, analytical, and practical aspects of implementing the state policy in the field of developing Ukraine's tourism potential under wartime challenges and post-war recovery. The paper reveals the theoretical and methodological foundations of state policy aimed at realizing tourism potential in crisis conditions. The concept of "tourism potential of the state" is defined as a systemic resource of national development; its structure, components, and role in forming strategies of socio-economic recovery are analyzed. Methodological approaches to managing the tourism sector during wartime are considered, including models of state regulation, public-private partnership, the use of digital tools, and mechanisms of coordination between central authorities, local communities, and businesses. An analytical assessment of the current state and effectiveness of the state policy for realizing Ukraine's tourism potential is also provided. The research develops practical recommendations for improving the state policy of realizing the tourism potential of Ukraine in the post-war period. A comprehensive set of proposals is offered regarding the renewal of strategic documents, creation of support systems for small and medium-sized businesses, attraction of investments and international grants, and the development of barrier-free, ecological, and adaptive tourism. Particular attention is paid to forming a new model of state governance in tourism focused on decentralization, digital transformation, and partnership among the state, communities, and the private sector.

Keywords: state policy, tourism potential, tourism recovery, wartime challenges, post-war development, regional tourism, public administration.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ	12
1.1. Туристичний потенціал держави як стратегічний ресурс відновлення та національної ідентичності	12
1.2. Теоретико-методичні основи державного регулювання та реалізації туристичного потенціалу в кризових умовах	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	30
2.1. Оцінка трансформацій туристичного потенціалу України під впливом воєнних дій	30
2.2. Аналіз ефективності державної політики розвитку туризму у період війни та шляхи її адаптації	38
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	45
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах війни та глобальних викликів питання формування та реалізації державної політики у сфері туризму набуває особливого значення. Туризм в Україні зазнав глибокої трансформації – від сфери дозвілля та економічного розвитку до важливого елемента гуманітарної безпеки, соціальної згуртованості та культурної дипломатії. Втрата туристичних ресурсів унаслідок бойових дій, руйнування інфраструктури, скорочення міжнародних потоків і міграційні процеси створюють потребу в новій моделі управління галуззю, здатній адаптуватися до кризових і післявоєнних реалій.

Державна політика у сфері туризму має стати стратегічним інструментом не лише економічного, а й морального, культурного й регіонального відновлення країни. Її реалізація визначає можливості інтеграції України у світовий туристичний простір, формування позитивного іміджу держави, залучення інвестицій, підтримки підприємництва та розвитку місцевих громад. Післявоєнний туризм може виконувати функції соціальної реабілітації, психологічного відновлення населення та відродження локальних ідентичностей. Саме тому комплексне дослідження державної політики реалізації туристичного потенціалу України є актуальним, своєчасним і стратегічно важливим завданням науки та практики державного управління.

Аналіз наукових літературних джерел й результатів досліджень показав, що теоретико-методичні основи управління туризмом і формування державної політики у цій сфері висвітлювалися у працях багатьох українських і зарубіжних науковців. Серед українських учених варто відзначити таких як: Білецька І. М. [3], Бондарев В. І. [6], Борисенко О. [7], Гаврилюк А. М. [8], Герасименко В. Г. та Михайлюк О. Л. [9], Кобеляцька О. В. [19], Леоненко Н. А. [21], Олійник Я. Б. [23], Пак Н., Гось М., Рахвал І., Стрільчук О. [25], які досліджували інституційні механізми державного управління туризмом в Україні; Плотнікова М. Ф., Якобчук В. П., Ходаківський Є. І., Войтенко А. Б.,

Колеснікова М. С. [26], Скупський Р. М., Завгородній А. В., Долинська О. О. [33], Транченко Л. В. [38], які розкрили соціально-економічну природу туристичного потенціалу та підходи до його оцінювання; Голод А. [10], Зибарева О. В., Мельниченко Г. М., Чечетова-Терашвили Т. М., Чечетова Н. Ф. [17], Тимошенко Т. О., Шевчук О. А., Шевчук О. В. [37], які розглядали державне регулювання у контексті регіональної політики та інноваційного розвитку; Бойко З. В., Горожанкіна Н. А., Грушка В. В. [5], Гуменюк О. С. [11], Дворська І. [14], Павлюк К. В. [24], Стельмах І. В. [34], які розглядали особливості реалізації державної політики у сфері туризму в умовах воєнного стану.

Зарубіжні дослідники також зробили значний внесок у розуміння державної політики у сфері туризму. Так, Хаджар С. , Вахуді Г., Амбіа Арна Н., Холік К. [42] вивчали концепцію сталого туризму та підходи до управління туристичними потоками; Растегар Р., Хіггінс-Десбіолес Ф., Руханен Л. [47] аналізували інституційні моделі державного регулювання туризму; Рібейро Рамос О. [48], Вестон С. [50] досліджували методи вимірювання туристичного потенціалу та оцінювання економічного ефекту від туризму; Бобека В., Готалб Г., Горватк Т. [40], Бут Т. [41] розглядали роль туризму у післяконфліктній відбудові держав і соціальній реінтеграції.

Водночас недостатньо опрацьованими залишаються питання адаптації державної політики туризму до умов війни, побудови гнучких інституційних механізмів управління у кризових ситуаціях, інтеграції туризму у стратегії післявоєнного відновлення та відродження територій. Саме заповнення цієї науково-практичної прогалини становить наукову новизну даної роботи.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичних основ, аналіз сучасного стану та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної політики реалізації туристичного потенціалу України в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Для досягнення поставленої мети у роботі визначено такі основні **завдання**:

1. Розкрити теоретико-методичні засади державної політики реалізації

туристичного потенціалу України в умовах воєнних викликів;

2. Провести аналіз сучасного стану, тенденцій розвитку та ефективності державної політики у сфері туризму в умовах війни;

3. Розробити практичні напрями вдосконалення державної політики реалізації туристичного потенціалу України у післявоєнний період.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації державної політики у сфері туризму в Україні в умовах воєнного та післявоєнного розвитку.

Предмет дослідження – теоретико-методичні, організаційно-економічні та управлінські механізми реалізації державної політики розвитку туристичного потенціалу України.

Методи дослідження. У процесі роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Метод аналізу та синтезу застосовано для визначення структури та змісту туристичного потенціалу держави; порівняльний метод – для аналізу досвіду зарубіжних країн щодо реалізації державної туристичної політики; системний підхід – для дослідження взаємозв'язків між державним управлінням, туристичними ресурсами та регіональним розвитком; метод статистичного аналізу – для оцінювання сучасних тенденцій розвитку туризму в Україні під час війни; SWOT-аналіз – для виявлення сильних і слабких сторін державної політики у сфері туризму; метод експертних оцінок і прогнозування – для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення державної політики після війни.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Теоретичне значення роботи полягає у розвитку наукових підходів до осмислення ролі туризму як чинника державної політики та елемента стратегії національного відновлення. Розроблені теоретико-методичні положення можуть бути використані для подальших досліджень у сфері державного управління, регіонального розвитку, публічного адміністрування та соціально-культурної політики. Практичне значення полягає у можливості застосування результатів дослідження в діяльності центральних і регіональних органів влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та туристичного бізнесу при

розробленні програм розвитку туризму, планів відновлення дестинацій, створенні системи підтримки малого підприємництва та залученні інвестицій. Запропоновані рекомендації можуть стати основою для формування нової моделі державного управління туризмом, орієнтованої на сталий розвиток, цифровізацію, відкритість і партнерство.

Апробація результатів дослідження. Результати проведених досліджень було висвітлено в наступних матеріалах (Додатки 1-4): 1. Науково-практична конференція викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ, яка проходила 14-18 квітня 2025 р. на базі Сумського національного аграрного університету у м. Суми [29]. 2. VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку», яка проходила 15 травня 2025 р. на базі Волинського національного університету імені Л. Українки у м. Луцьк [30]. 3. XIV Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі», яка проходила 22 травня 2025 р. на базі Національного університету харчових технологій у м. Київ [31]. 4. Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретико-прикладні аспекти розвитку туризму та гостинності в умовах міжнародної економічної інтеграції», яка проходила 29 травня 2025 р. на базі ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет» у м. Дніпро [32].

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (50 найменувань), 3 додатки, 6 таблиць, 4 рисунки. Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок (без урахування додатків).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

1.1. Туристичний потенціал держави як стратегічний ресурс відновлення та національної ідентичності

У сучасних умовах війни туризм втрачає суто рекреаційне значення і перетворюється на один із ключових чинників соціально-економічного відновлення держави, формування її позитивного міжнародного іміджу та збереження національної ідентичності. В умовах руйнування інфраструктури, міграції населення та соціально-психологічної напруги туристична діяльність набуває нових функцій – стає інструментом підтримки внутрішньої стабільності, каналом комунікації між регіонами й засобом мобілізації громадянської солідарності. Через туризм відбувається не лише економічна активізація територій, а й переосмислення спільних цінностей, історії та культурної спадщини, що зміцнює відчуття належності до єдиної нації.

Туристичний потенціал держави – це не лише сукупність природних, історико-культурних і людських ресурсів, але й складна соціально-економічна система, здатна відтворювати матеріальні, духовні та символічні цінності суспільства. Його реалізація сприяє формуванню відновлювальної економіки, стимулює підприємництво, створює нові робочі місця, а також слугує важливим чинником культурного та морального відродження. Таким чином, туризм стає не лише сферою дозвілля, а й каталізатором відбудови національного простору – економічного, соціального та ідентифікаційного, що особливо актуально для України у воєнний і післявоєнний періоди [2].

Як зазначає Білецька І. М., туристичний потенціал – це сукупність природних, історико-культурних, соціально-економічних і організаційно-управлінських можливостей держави або регіону, які за умов ефективної державної політики здатні забезпечити розвиток туристичної діяльності, формування конкурентоспроможного ринку послуг і підвищення добробуту

населення [3].

Степанов В. Ю. туристичний потенціал розглядає як комплекс взаємопов'язаних ресурсів, факторів та інституційних механізмів, що формують основу для створення туристичного продукту, підтримки сталого розвитку територій і відтворення національної культурної ідентичності [35].

За Pimentel-de-Oliveira D. туристичний потенціал – це стратегічний ресурс, який поєднує природно-просторові, культурні, економічні та управлінські параметри території, створюючи передумови для сталого зростання, міжнародної привабливості та інтеграції в глобальний туристичний простір [46].

Державна участь у розвитку туристичної індустрії є показником рівня зрілості суспільства та ефективності реалізації його гуманітарної політики. Підтримку цієї позиції висловлюють і Гаврилюк А. М. та Леоненко Н. А., наголошуючи, що туризм у сучасній державі виконує не лише економічну, а й світоглядну місію – відтворює ідентичність народу, утверджує цінності культури й спадщини [8; 21].

Теоретичне осмислення туристичного потенціалу має багатовимірний характер. На думку Богдана Н. М., Писаревського І. М. та Погасія С. О., туристичний потенціал є «системною характеристикою ресурсів, що за умов належного управління трансформуються у сталий розвиток територій» [4].

Водночас Ахмедова О. О. справедливо звертає увагу на безпековий аспект реалізації туристичного потенціалу, який у сучасних умовах війни набуває статусу системоутворюючого чинника. Вона підкреслює, що жодна стратегія розвитку туризму не може бути ефективною без урахування ризиків, пов'язаних із воєнними діями, терористичними загрозами, міграційними процесами та інформаційними викликами [1].

Безпека туристичної діяльності, за її підходом, має розглядатися не лише як захист туристів і об'єктів інфраструктури, а як комплексна політика управління ризиками, що охоплює правові, організаційні, технологічні й комунікаційні складові. Зокрема, важливими стають питання створення національної системи кризового моніторингу в туризмі, підготовки персоналу до

роботи в умовах надзвичайних ситуацій та розроблення стандартів «безпечної дестинації».

У наукових працях Бондарева В. І. та Кобеляцької О. В. обґрунтовується, що ефективна реалізація туристичних можливостей держави можлива лише за наявності чіткої політичної волі, нормативного забезпечення та інституційної стабільності. Вони зазначають, що у воєнний період важливо не згорнути державну підтримку туризму, а навпаки – переорієнтувати її на забезпечення життєздатності галузі через антикризові програми, податкові пільги, грантові механізми та цифровізацію управління. Дослідники підкреслюють, що стабільність державної політики є ключем до збереження довіри бізнесу, міжнародних партнерів і туристів.

Бондарев В. І. особливо наголошує на необхідності інституційної безперервності – навіть у кризових умовах повинні функціонувати органи координації, аналітичні центри, туристичні асоціації, здатні забезпечити інформаційну підтримку, консультації та адаптацію регіональних стратегій [6]. Кобеляцька О. В. додає, що нормативно-правове поле має бути гнучким, але водночас передбачуваним, забезпечуючи рівновагу між інтересами держави, бізнесу та суспільства [19].

Таким чином, безпекова та інституційна складові туристичного потенціалу в умовах війни стають визначальними для забезпечення його сталого функціонування, а також для формування довгострокових передумов післявоєнного відновлення галузі.

Зарубіжні дослідники також наголошують на зростанні ролі туризму як стратегічного ресурсу державного та регіонального розвитку. Rastegar R. та Higgins-Desbiolles F. у своїх працях доводять, що у світі, де кризи стають системними явищами цивілізації, туризм починає становитись інструментом «справедливого відновлення», здатним підтримувати соціальну згуртованість [47].

Такий вчений, як Pimentel-de-Oliveira D., розглядає туристичну політику як гнучкий механізм стратегічного планування, що враховує екологічні та соціальні

аспекти розвитку територій [46].

Туристичний потенціал держави має комплексну структуру, що охоплює природно-ресурсну, історико-культурну, інфраструктурну, соціально-економічну, інституційну та інформаційно-комунікаційну підсистеми. На думку таких вчених, як Плотнікова М. Ф., Якобчук В. П., Ходаківський Є. І., Войтенко А. Б., Колеснікова М. С., саме збалансоване поєднання цих складових формує основу конкурентоспроможності держави на міжнародному туристичному ринку [26].

Для України, яка перебуває у стані війни, надзвичайно важливо переосмислити туристичний потенціал не лише як набір природних і культурних ресурсів, а як стратегічний актив, що безпосередньо впливає на здатність держави до соціально-економічного, культурного й духовного відновлення. Туризм у таких умовах стає не просто елементом економічної системи, а інструментом гуманітарної стійкості, який дозволяє зберігати міжрегіональні зв'язки, підтримувати підприємницьку ініціативу та формувати позитивний психологічний клімат у суспільстві. Саме туристична діяльність створює унікальні можливості для демонстрації відродження країни як відкритої, безпечної та гостинної навіть у складних обставинах.

Переосмислення туристичного потенціалу передбачає зміну державних і регіональних пріоритетів: від орієнтації на прибуток до формування соціальної й культурної цінності туризму, що сприяє відтворенню національної ідентичності, збереженню історичної пам'яті та зміцненню почуття спільності. Туристичні маршрути, фестивалі, культурні ініціативи та волонтерські подорожі сьогодні стають не лише формами дозвілля, а й актами громадянської участі, які підтримують моральну стійкість населення і довіру до державних інституцій. Через такі практики туризм інтегрується в систему національної єдності, забезпечуючи культурне відродження територій і водночас формуючи позитивний образ України у світі [20].

Крім того, туристичний потенціал у сучасних умовах необхідно розглядати як платформу економічного відновлення, що поєднує малі підприємства,

громади, освітні заклади й міжнародні партнерства. Його розвиток стимулює внутрішній попит, створює нові робочі місця, сприяє реконверсії працівників із постраждалих галузей, а також формує простір для інвестицій у культурну спадщину, креативні індустрії та екологічні ініціативи. Усе це робить туризм не лише сферою сервісу, а символом життєстійкості, самоорганізації та гідності українського народу в період воєнних випробувань.

Бойко З. В., Горожанкіна Н. А. та Грушка В. В. зазначають, що у воєнний період активізується внутрішній туризм, зростає інтерес до етнокультурних, релігійних і волонтерських форм подорожей [5].

Такі дослідники, як Тимошенко Т. О., Шевчук О. А. та Шевчук О. В. наголошують на важливості розроблення післявоєнних програм розвитку туризму в громадах як частини соціально-економічного відновлення [37].

Перед поданням узагальнених даних розглянемо систему складових туристичного потенціалу та їх стратегічне значення для України у воєнний і післявоєнний періоди (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні складові туристичного потенціалу України та їх стратегічне значення

№ п/п	Складова	Зміст	Стратегічне значення
1	Природно-ресурсна	Ландшафтне, кліматичне, біорізноманіття	Основа для екологічного та рекреаційного туризму
2	Історико-культурна	Об'єкти спадщини, музеї, нематеріальні традиції	Формування національної ідентичності
3	Інфраструктурна	Транспорт, готельна база, логістика	Відновлення економіки, залучення інвестицій
4	Соціально-економічна	Людський капітал, підприємництво, зайнятість	Створення робочих місць, розвиток МСП
5	Інституційна	Законодавство, органи влади, державно-приватне партнерство	Забезпечення реалізації державної політики
6	Інформаційна	Маркетинг, цифрові технології, аналітика	Підвищення привабливості дестинацій
7	Безпекова	Захист туристів, моніторинг ризиків	Сприяння довірі до країни у воєнний час

Джерело: узагальнено автором за [33; 35; 48]

Однією з особливостей туристичного потенціалу України є його тісний зв'язок із національною культурою. Голод А. та Зибарева О. В. вказують, що туризм у посткризовий період виступає каналом культурної комунікації між регіонами, сприяючи переосмисленню ідентичності [10; 17].

Український дослідник Стельмах І. В. підкреслює, що відновлення туризму має ґрунтуватися на місцевих ініціативах, які поєднують економічну діяльність із соціальною згуртованістю [34].

У цьому контексті важливим стає формування нового наративу українського туризму – від індустрії відпочинку до «індустрії пам'яті», що сприяє осмисленню національного досвіду та поширенню культурної дипломатії. Гуменюк О. С. та Олійник Я. Б. звертають увагу, що туризм у воєнний час формує простір довіри, де громадяни відчують зв'язок із державою [11; 23].

Зарубіжні дослідники, зокрема Нао G. та Ribeiro Ramos O. O., аналізують розвиток так званого «меморіального» й «військового» туризму, який допомагає країнам збройних конфліктів транслювати історичну пам'ять і формувати позитивний імідж [43; 48]. Weston S. A. наголошує, що туризм у таких умовах стає не лише бізнесом, а формою соціальної реабілітації [50].

Післявоєнне відновлення України потребує диверсифікації економіки, і туризм може стати однією з базових галузей цього процесу. Борисенко О. та Павлюк К. В. визначають туризм як інструмент відновлення місцевих бюджетів, залучення інвестицій та розвитку малого бізнесу [7; 24].

Вітчизняна дослідниця Дворська І. підкреслює, що саме регіональний рівень є точкою входу для антикризового управління туристичною сферою [14].

Державна служба статистики України фіксує, що у 2023 році кількість внутрішніх туристів в Україні зросла на 22 %, а частка внутрішніх подорожей у структурі загальних туристичних потоків сягнула 72 %. Це свідчить про значну внутрішню стійкість попиту на туристичні послуги навіть у складних кризових умовах. У контексті триваючої збройної агресії та численних викликів – руйнування інфраструктури, переселення населення, обмеження мобільності – ці

цифри набувають особливого значення. Зростання внутрішнього туризму не лише компенсує частину втрат від зниження міжнародних потоків, але й демонструє можливість мобілізації внутрішнього ринку, залучення регіонів до нових форм подорожей, посиленого інтересу до локальних маршрутів, екскурсій, культурно-історичних і волонтерських турів [13].

Таке зростання внутрішньої туристичної активності має кілька ключових наслідків:

- по-перше, це створення додаткового попиту на послуги готелів, харчування, транспортних перевезень, що стимулює розвиток малого й середнього бізнесу у регіонах;

- по-друге, це формування нових соціальних зв'язків і зміцнення громад-спільнот: коли жителі різних областей активно подорожують всередині країни, це сприяє зміцненню національної солідарності і підвищенню впізнаваності менш відомих територій;

- по-третє, це важливий сигнал державі та бізнесу, що туристичний сектор має внутрішню опору – навіть за умов зовнішніх обмежень і воєнних ризиків – і може виступати як один із елементів економічного відновлення та соціальної адаптації.

Водночас цей статистичний показник не скасовує потребу в подальшій адаптації державної політики. Підвищення частки внутрішніх подорожей до 72% відкриває можливості для спрямування державних інвестицій у розвиток регіональної інфраструктури, цифрових рішень у туризмі, стимулювання тематичних форм – екологічного та гастрономічного туризму. А зростання на 22% кількості внутрішніх туристів – це водночас виклик щодо якості туристичних послуг, забезпечення безпеки, логістики, інформаційної підтримки.

Таким чином, статистика Державної служби статистики України підкреслює, що внутрішній туризм може бути стабілізуючим фактором державної стратегії відновлення, якщо державна політика врахує його потенціал, але водночас візьме на себе відповідальність за підсилення всіх супутніх складових – інфраструктури, кадрового ресурсу, нормативного середовища,

маркетингу та безпеки.

Такі вчені, як Моца А., Шевчук С. та Серета Н. відзначають, що післявоєнне зростання галузі можливе через активізацію зеленого, гастрономічного та культурного туризму [22].

Міжнародні організації, зокрема UNWTO, вказують, що туризм у країнах, які пережили конфлікти, може стати каталізатором економічного відновлення за умови стабільності та безпеки [44].

Visit Ukraine демонструє практичні приклади безпечних маршрутів та ініціатив підтримки туристів-волонтерів, що відображає нову модель гуманітарного туризму [49].

У контексті національної безпеки туризм виконує функцію «м'якої сили» – створює позитивний образ держави за кордоном і сприяє культурному обміну. Герасименко В. Г. та Михайлюк О. Л. зазначають, що інтеграція України до європейського туристичного простору формує нові можливості для публічної дипломатії [9].

Такі українські дослідники, як Радченко О. та Горбаченко С. розглядають туристичну стратегію як частину державної комунікаційної політики, що впливає на міжнародну репутацію [27].

Зарубіжні дослідження (Kordić N., Živković R. та Rastegar R.) підкреслюють важливість поєднання безпеки, соціальної відповідальності й довіри як факторів конкурентоспроможності туристичної дестинації [45; 47]. У свою чергу, Najjar S. та Wahyudi H. підкреслюють роль принципів Good Tourism Governance для досягнення сталості туристичного розвитку [42].

Враховуючи наведені теоретичні підходи та приклади практичної реалізації, можна узагальнити, що туристичний потенціал держави є системним ресурсом, який поєднує культурну, соціальну, економічну та безпекову компоненти. На рисунку 1.1 представлено концептуальну модель взаємозв'язку туристичного потенціалу з процесами відновлення та формування національної ідентичності.

Туризм як стратегічний ресурс відновлення та національної ідентичності

Рис. 1.1. Концептуальна модель взаємозв'язку туристичного потенціалу з процесами відновлення та формування національної ідентичності

Джерело: створено автором

Отже, туристичний потенціал України слід розглядати як багатофункціональний ресурс державного розвитку, який інтегрує економічні, соціокультурні та безпекові виміри. Він формує підґрунтя для відновлення територій, відтворення ідентичності, консолідації суспільства та інтеграції України у світовий простір. У наступному підрозділі буде розглянуто методологічні засади державного регулювання реалізації цього потенціалу в умовах воєнних викликів.

1.2. Теоретико-методичні основи державного регулювання та реалізації туристичного потенціалу в кризових умовах

Державна політика у сфері туризму є складовою соціально-економічної системи держави, що забезпечує цілеспрямоване управління розвитком туристичного потенціалу з урахуванням внутрішніх і зовнішніх викликів. На думку Бондарева В. І., саме системність і послідовність державного управління визначають життєздатність туристичного сектору в умовах невизначеності. Туризм потребує не лише ресурсної підтримки, а й нормативно-правового, організаційного, інституційного та інформаційного забезпечення, що дозволяє узгодити інтереси держави, бізнесу та громадян [6].

Згідно з підходами Білецької І. М. та Гаврилюк А. М., ефективність державного регулювання визначається рівнем інтеграції туристичної політики в загальнодержавні стратегії сталого розвитку, національної безпеки й культурної дипломатії. Державна участь у розвитку туризму, за їхніми словами, відображає не лише економічну спрямованість, а й ідеологічну місію – формування національної ідентичності та позитивного міжнародного іміджу [3; 8].

В українській практиці механізми державного управління туризмом базуються на багаторівневій моделі, що поєднує центральний, регіональний та місцевий рівні управління. На центральному рівні ключову роль відіграє Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), яке реалізує державну політику у сфері туризму, координує діяльність міністерств і відомств, формує нормативно-правову базу, забезпечує просування туристичного бренду України на міжнародному ринку та організовує міждержавне співробітництво у сфері сталого туризму. Саме на цьому рівні визначаються стратегічні цілі – інтеграція до європейського туристичного простору, розвиток безпечного та доступного туризму, створення сприятливого інвестиційного середовища для галузі [12].

На регіональному рівні управління туризмом здійснюють обласні державні адміністрації, департаменти туризму та курортів, які відповідають за адаптацію національної політики до специфіки кожного регіону, розроблення програм підтримки місцевих ініціатив, розвиток кластерів, формування баз даних

туристичних ресурсів та моніторинг показників туристичного попиту. Вони виступають посередньою ланкою між державними структурами й громадами, забезпечуючи двосторонній зв'язок – передаючи знизу інформацію про локальні потреби й проблеми та зверху – механізми підтримки, субвенції, грантові програми. Саме цей рівень є найбільш динамічним, оскільки він безпосередньо взаємодіє з бізнесом, місцевими органами самоврядування, освітніми установами та громадськими організаціями, які формують нову туристичну екосистему [28].

Місцевий рівень представлений громадами, об'єднаннями підприємців, туристичними кластерами, культурними центрами та інституціями креативної економіки. Як наголошують Крупеня І. М. та Старунська А. О., саме на цьому рівні відбувається практична реалізація стратегій сталого розвитку дестинацій, адже громади краще розуміють власні ресурси, традиції й соціальні потреби. Вони створюють туристичні продукти, ініціюють локальні фестивалі, маршрути, цифрові карти, забезпечують гостинність і збереження автентичності територій. Без ефективної міжрівневої координації діяльність цих структур втрачає системність: стратегічні орієнтири держави не доходять до громади, а місцеві ініціативи залишаються без підтримки [20].

Серед теоретичних засад державного регулювання варто виділити підхід «керованого розвитку», запропонований Леоненко Н. А.. Авторка трактує державне управління як процес планомірного впливу на об'єкти туристичної діяльності через інституційні, економічні та інформаційні механізми. Цей підхід дозволяє формувати баланс між ринковими силами та суспільними інтересами [21].

Проблематика реалізації туристичного потенціалу у кризових умовах пов'язана з поєднанням економічних, соціальних, безпекових та гуманітарних аспектів. Воєнні ризики трансформують державну політику туризму в напрямку пріоритету безпеки, гнучкості та адаптивності. Нова методологія державного управління має базуватись на принципах кризового менеджменту, ризик-менеджменту й стратегічної комунікації.

Семенюк-Прибатень А. В., Адамовський В. І. та Хоптяр Ю. А. визначають державну політику в туризмі як «регуляторну парасольку», що охоплює правові, фінансові, організаційні та кадрові складові. У кризовий період ключовими стають механізми державної підтримки бізнесу, зокрема пільгове кредитування, компенсації податкових зобов'язань і програми стимулювання внутрішнього попиту [28]. У своїх наукових дослідженнях Борисенко О. зазначає, що у 2023-2024 рр. саме ці інструменти дозволили зберегти понад 60% туристичних підприємств, які продовжили роботу навіть у прифронтових регіонах [7].

Гаврилюк А. М. підкреслює, що методологія державного регулювання туризму має бути інтегрованою: вона поєднує класичні управлінські інструменти з інноваційними підходами цифрового управління, міжсекторального партнерства й сталого розвитку. Зокрема, важливо розвивати інформаційно-аналітичні системи моніторингу, які дозволяють оперативно реагувати на зміни попиту й безпекової ситуації [8].

Державна політика у сфері туризму реалізується через цілісну систему нормативно-правових актів, стратегій, концепцій і державних програм, які визначають пріоритети, інструменти й механізми розвитку галузі. Ця система охоплює як базові закони, що регулюють господарську діяльність, зайнятість, охорону культурної спадщини та безпеку, так і спеціалізовані акти, спрямовані безпосередньо на організацію туристичної діяльності. Вона є основою інституційного середовища, у межах якого діють державні, регіональні та місцеві органи управління, підприємства й громадські організації.

Основним законодавчим документом залишається Закон України «Про туризм» (у редакції 2021 р.), який заклав фундаментальні засади правового регулювання галузі. Зміни, внесені Законом № 1441-IX, мали важливе значення для модернізації туристичного ринку: вони розширили коло суб'єктів готельних послуг, надали можливість мікро- та малим підприємствам легально здійснювати діяльність у сфері гостинності, а також уточнили процедури категоризації готелів і засобів розміщення, наблизивши їх до міжнародних стандартів. Крім того, ці оновлення передбачили спрощення реєстраційних процедур, підвищення

прозорості у видачі ліцензій та сертифікатів, а також створення передумов для запровадження електронних сервісів у сфері туризму [16].

Особливо важливо, що нормативна база України узгоджується з європейськими стандартами управління якістю, безпекою та правами споживачів, що відповідає курсу на інтеграцію України до ЄС. Норми чинного законодавства поступово адаптуються до вимог Директив Європейського Союзу у сфері споживчого захисту, транспорту, туроператорської діяльності та електронної комерції. Така гармонізація створює умови для взаємного визнання сертифікації, розвитку транскордонного туризму й участі українських операторів у міжнародних програмах, зокрема Creative Europe, Interreg, Horizon Europe, сприяючи розширенню ринку туристичних послуг і підвищенню довіри до українських дестинацій [15].

Згідно з дослідженнями Пак Н., Гось М., Рахвал І. та Стрільчук О., у період воєнних дій значення державного регулювання посилюється: держава бере на себе роль гаранта соціальної стабільності та захисту прав учасників ринку. Підтримку галузі забезпечують такі інституції, як Державне агентство розвитку туризму, Міністерство культури та інформаційної політики, а також профільні громадські об'єднання [25].

Стельмах І. В. вказує, що актуальною стає розробка нових форм партнерства – державно-приватних консорціумів, міжмуніципальних програм і туристичних кластерів, які сприяють більшій децентралізації управління [34]. Ці механізми дозволяють гнучко реагувати на регіональні особливості та мобілізувати місцеві ресурси.

Аналіз зарубіжних підходів показує, що ефективно державне регулювання туризму в кризових умовах ґрунтується на трьох принципах: гнучкість, інноваційність, солідарність. За даними UNWTO (2023 р.), 80% країн-членів Організації в період після пандемії запровадили пакети підтримки малого бізнесу в туризмі, зокрема – субсидії на зарплати, зниження податків і гранти на цифровізацію [44].

Rastegar R. та Higgins-Desbiolles F. зазначають, що у світі формується

концепція «туризму відновлення» (Recovery Tourism), що орієнтований не лише на економічні показники, а й на соціальну справедливість і сталий розвиток [47]. Подібний підхід підтримують Hajar S. та Wahyudi H., які обґрунтовують концепцію Good Tourism Governance – ефективного управління туризмом на засадах прозорості, партнерства та екологічної відповідальності [42].

Європейський досвід (зокрема, Португалії та Іспанії) показує, що реалізація туристичного потенціалу можлива через створення «зелених книг» стратегічного планування – концептуальних документів, які поєднують аналітику ресурсів, маркетингову політику, інституційне забезпечення та заходи з безпеки. У Португалії, наприклад, такі «зелені книги» використовуються як основа для довгострокового прогнозування розвитку туризму, де відображаються сценарії зростання, ризики, демографічні тренди та екологічні обмеження. В Іспанії подібні документи виконують роль координаційної платформи між державою, регіонами та приватним сектором, сприяючи узгодженню стратегій сталого туризму, розвитку інфраструктури та цифрової трансформації дестинацій [40].

Такі документи не є нормативно обов'язковими, однак мають високий стратегічний вплив: вони формують бачення розвитку галузі на 10-15 років, визначають цілі державної політики, окреслюють фінансові та організаційні інструменти, а також показники оцінювання ефективності. «Зелені книги» відрізняються від класичних стратегій тим, що включають розділи консультацій з громадськістю, аналіз альтернатив і дорожні карти імплементації – тобто вони виступають гнучкими аналітичними моделями, а не статичними нормативними актами [41].

В українських реаліях подібні інструменти можуть бути адаптовані як частина державних і регіональних програм післявоєнного відновлення, зокрема у межах Національної стратегії розвитку туризму до 2030 року. Створення української «зеленої книги» у сфері туризму дало б можливість інтегрувати аналітику ресурсів, соціальні й екологічні аспекти, цифрову трансформацію та безпекову політику в єдину модель планування. Вона могла б стати мостом між

наукою, урядом і бізнесом, сприяючи ухваленню рішень на основі доказів, а не ситуативних реакцій, і забезпечити сталість управлінських підходів навіть у періоди кризових викликів.

Методологія оцінювання ефективності державного регулювання туризму передбачає використання системи кількісних і якісних показників, що дають змогу об'єктивно вимірювати ступінь досягнення цілей державної політики, узгодженість між рівнями управління та результативність реалізації програм розвитку. До таких показників належать: динаміка туристичних потоків, обсяги інвестицій у галузь, рівень зайнятості, податкові надходження, інноваційна активність, ступінь екологічної збалансованості та задоволеність туристів якістю послуг.

Голод А. пропонує модель оцінювання безпеки туристичних систем, у якій ключовими параметрами виступають рівень доступності, інфраструктурна готовність, інституційна надійність та ефективність державного контролю. Учений підкреслює, що безпека в туризмі має розглядатися як багатовимірна категорія, що охоплює транспортну, санітарно-епідемічну, інформаційну, психологічну та економічну складові. Такий підхід дає змогу не лише виявляти ризики, але й формувати превентивні заходи державного реагування, роблячи туристичний сектор більш стійким до кризових впливів і привабливим для інвесторів [10].

Скупський Р. М. та Долинська О. О. рекомендують застосовувати індекс туристичного потенціалу території, який враховує природно-ресурсну, культурну, економічну, кадрову й інформаційну складові. Цей підхід узгоджується з методикою Всесвітнього економічного форуму (ТТСІ – Travel & Tourism Competitiveness Index), адаптованою до українських реалій [33].

У своїх наукових доробках, Павлюк К. В. підкреслює значення інтегральної оцінки, яка поєднує результати кількісного аналізу з експертними оцінками стейкхолдерів. Застосування цих підходів дозволяє державі формувати політику на основі доказів, а не лише на інтуїтивних рішеннях [24].

Для систематизації існуючих наукових підходів узагальнимо ключові

методологічні принципи реалізації туристичного потенціалу в кризових умовах, виділені у працях українських і зарубіжних дослідників (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Методологічні підходи до реалізації туристичного потенціалу в кризових умовах

№ п/п	Методологічний підхід	Зміст та сутність
1	Системний	Туризм розглядається як інтегрована соціально-економічна система, що поєднує природні, культурні й управлінські ресурси
2	Кризово-адаптивний	Орієнтований на управління ризиками, безпекою та стійкістю галузі під час воєнних чи економічних криз
3	Інституційний	Наголошує на ролі державних і громадських інститутів у реалізації туристичної політики
4	Сталого розвитку	Передбачає баланс економічних, екологічних та соціальних цілей у туристичній діяльності
5	Партнерський (кластерний)	Орієнтується на співпрацю держави, бізнесу та громад для розвитку регіонів
6	Інноваційно-цифровий	Враховує впровадження цифрових технологій, маркетингових аналітик, онлайн-платформ

Джерело: складено автором

Узагальнюючи наведені у таблиці 1.2 підходи, можна стверджувати, що ефективно державне регулювання туристичного потенціалу в кризових умовах потребує комплексного механізму, який поєднує інституційні, правові, фінансові, кадрові, інформаційні та партнерські складові. Такий механізм має функціонувати не лише як система управління, а й як динамічна модель взаємодії між державою, бізнесом і громадянським суспільством, здатна до швидкої адаптації в умовах непередбачуваних викликів. Особливо важливо забезпечити зворотний зв'язок між рівнями управління – в ід громади до центральних органів – для оперативного коригування політики та врахування регіональних потреб.

Крім того, державне регулювання має базуватись на принципах відкритості, цифрової прозорості й соціальної відповідальності, що сприятиме підвищенню довіри до публічних інституцій та залученню інвестицій у галузь. У цьому контексті туристичний сектор може виступати каталізатором не лише

економічного, а й гуманітарного відновлення, об'єднуючи регіони країни навколо спільних культурних і ціннісних орієнтирів. Цей механізм забезпечує стійкість галузі, знижує ризики втрат і створює умови для сталого відновлення у післявоєнний період (рис. 1.2).

Механізм державного регулювання реалізації туристичного потенціалу в кризових умовах

Рис. 1.2. Механізм державного регулювання реалізації туристичного потенціалу України в кризових умовах

Джерело: складено автором

На рисунку 1.2 представлено механізм державного регулювання реалізації туристичного потенціалу України, що охоплює взаємопов'язані елементи – нормативно-правове забезпечення, інституційну інфраструктуру, фінансові й кадрові механізми, партнерство держави, бізнесу та громад, а також систему кризового менеджменту.

Отже, теоретико-методичні основи державного регулювання туризму в кризових умовах мають спиратися на інтегровану модель управління, що поєднує системний, інституційний і кризово-адаптивний підходи. Український досвід демонструє необхідність розроблення довгострокової Національної стратегії стійкого туризму, де туризм розглядається як чинник відновлення економіки, зміцнення культурної дипломатії та розвитку регіонів.

Зарубіжні практики свідчать: країни, які інвестували у цифрову інфраструктуру туризму, швидше відновили туристичні потоки після криз. Для України це означає доцільність упровадження державних платформ аналітики туристичних потоків, електронної системи ліцензування, інтеграції реєстрів та створення регіональних хабів туризму.

Таким чином, державна політика у сфері туризму має перейти від реактивної до проактивної моделі управління – від реагування на кризи до створення стійкої системи, здатної запобігати ризикам і трансформувати їх у можливості розвитку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Оцінка трансформацій туристичного потенціалу України під впливом воєнних дій

Повномасштабна війна, розв'язана Росією проти України у 2022 році, стала безпрецедентним викликом для всієї системи національної економіки, включно з туристичною сферою. Туризм, який до війни розглядався як потужний чинник економічного зростання, культурної інтеграції та міжрегіональної співпраці, опинився в умовах жорсткої трансформації. Його традиційні ринкові механізми були порушені, а значна частина ресурсного потенціалу – інфраструктура, кадри, логістика – зазнала втрат або тимчасового паралічу. Проте, як свідчить досвід останніх двох років, навіть у період воєнних дій туризм продовжує відігравати важливу роль як механізм внутрішньої стійкості суспільства, підтримки локальних економік і відновлення соціального оптимізму.

Війна не лише обмежила функціонування галузі, а й запустила глибинні процеси трансформації туристичного потенціалу. Відбулося переорієнтування з міжнародного на внутрішній туризм, посилення регіональної диверсифікації, зміна мотивації туристів і поява нових соціальних форм подорожей – волонтерських, реабілітаційних, культурно-патріотичних. Туризм у цих умовах перестає бути виключно сферою дозвілля – він стає інструментом єднання, самоідентифікації та психологічного відновлення населення [5].

Воєнні дії призвели до кардинальної зміни просторової та функціональної структури туристичної системи України, суттєво вплинувши як на пропозицію туристичних послуг, так і на поведінку споживачів. Масові переміщення населення, руйнування транспортної інфраструктури, закриття частини прикордонних переходів та обмеження у сфері безпеки зумовили перерозподіл туристичних потоків у межах країни. За оцінками Державної служби статистики, у 2023 році загальний обсяг туристичних потоків скоротився майже на 65% у

порівнянні з довоєнним 2019 роком, але водночас кількість внутрішніх туристів зросла на 22%, а частка внутрішніх подорожей досягла 72% [13].

Цей парадоксальний ефект свідчить про високу адаптивність внутрішнього ринку туризму та стійкість споживчого попиту навіть у кризових умовах. Зростання внутрішніх поїздок пояснюється не лише обмеженнями міжнародного виїзду, а й потребою громадян у психологічному розвантаженні, соціальній комунікації та пошуку відчуття безпеки в межах власної країни. До того ж, багато українців почали подорожувати у форматі короткострокових відпусток, екскурсій вихідного дня чи волонтерських поїздок, що свідчить про формування нової культури внутрішнього туризму. У результаті внутрішній туристичний потенціал став не лише компенсатором зовнішніх втрат, а й важливим інструментом соціальної стабілізації суспільства в умовах війни.

Суттєвим викликом стала руйнація матеріально-технічної бази туризму. За даними профільних асоціацій, понад 1200 об'єктів розміщення та 400 туристичних локацій зазнали пошкоджень або тимчасово припинили діяльність. Особливо постраждали південні та східні регіони, тоді як західні області, навпаки, стали новими центрами внутрішнього туризму. Відбулася географічна релокація туристичних потоків, що спричинило нерівномірність розвитку дестинацій, проте одночасно стимулювало економічне пожвавлення у Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській, Тернопільській та Волинській областях.

Війна також суттєво вплинула на ринок праці у сфері туризму, спричинивши глибокі структурні зміни у кадровому складі, умовах зайнятості та професійній мобільності. Значна частина працівників галузі була мобілізована до лав Збройних Сил України або вимушено залишила свої робочі місця через евакуацію, втрату житла чи скорочення діяльності підприємств. Водночас у низці відносно безпечних регіонів з'явився новий сегмент працівників, до якого належать волонтери, внутрішньо переміщені особи, представники малого бізнесу, які переорієнтували свої послуги на потреби туризму, а також молодь, що шукає альтернативні форми зайнятості у сфері гостинності, гідівства,

культурного менеджменту чи інформаційного супроводу.

Такі зміни формують нову трудову культуру туризму, у якій поєднуються соціальна відповідальність, громадянська активність і прагнення до самоорганізації. Багато нових працівників сприймають туризм не лише як джерело доходу, а як спосіб підтримати місцеву громаду, популяризувати українську культуру та сприяти відновленню довіри між людьми. З'являються освітні ініціативи з підготовки кадрів для післявоєнного відновлення галузі – короткострокові курси, онлайн-тренінги, стажування за підтримки міжнародних донорів. Таким чином, кадрові трансформації в українському туризмі набули не лише економічного, а й соціально-гуманітарного виміру, перетворюючи галузь на платформу громадянської солідарності й самореалізації [24].

Туристичний потенціал України зазнав структурної трансформації під впливом війни. Його зміни стосуються як ресурсної, так і управлінської складових. У ресурсному аспекті відбулося переосмислення ролі культурної спадщини: замість комерціалізації туристичних об'єктів акцент змістився на їх охорону, цифрову консервацію та символічну цінність. З'явився попит на об'єкти історичної пам'яті, меморіальні маршрути, музеї воєнної доби, місця героїчних подій, що формують патріотичний туризм [37].

Відбулася зміна просторової конфігурації туристичних дестинацій. Якщо до війни переважав потік до великих міст (Київ, Одеса, Харків, Львів), то після 2022 року центри туристичної активності змістилися до менших безпечних регіонів. Це сприяло відродженню сільського, зеленого, етнографічного та гастрономічного туризму. Громади активніше розвивають локальні бренди, відкривають приватні садиби, створюють екостежки, фестивалі та ремісничі ярмарки, що підтримує локальну економіку й зберігає ідентичність територій [17].

Крім того, спостерігається активна цифрова трансформація туристичної галузі, яка стала одним із ключових напрямів її адаптації до умов війни. На зміну традиційним методам організації туристичної діяльності приходять онлайн-платформи для бронювання, віртуальні тури, мобільні додатки з інтерактивними

картами безпечних маршрутів, цифрові гідни та сервіси онлайн-екскурсій. Такі рішення дають можливість не лише продовжувати надання послуг, але й підтримувати комунікацію з клієнтами в режимі реального часу, що особливо важливо за умов обмежень пересування та підвищених ризиків [18].

В умовах воєнних дій цифровізація виступає засобом збереження бізнес-процесів. Багато підприємців перевели діяльність у віддалений формат, використовуючи соціальні мережі, месенджери, онлайн-платформи (Booking, Airbnb, TripMyDream, ProZorro.Продажі, MapMe, Google Maps) для просування внутрішніх дестинацій і залучення клієнтів. Поширення набули віртуальні тури історичними містами, 3D-презентації культурних пам'яток, онлайн-екскурсії у музеях, що дозволяють зберегти інтерес туристів до України навіть за кордоном.

Паралельно розвиваються цифрові рішення для управління безпекою – мобільні застосунки із системою сповіщень про небезпеку, карти евакуаційних маршрутів, сервіси з позначенням працюючих закладів розміщення й харчування. Це підвищує гнучкість системи туризму, сприяє прийняттю рішень на основі актуальних даних і дає змогу швидко реагувати на зміни середовища. Цифрова трансформація стає не лише технічним трендом, а стратегічною умовою виживання та модернізації туристичного сектору, забезпечуючи його безперервність, інноваційність і конкурентоспроможність навіть у кризових ситуаціях [36].

Війна докорінно змінила модель поведінки українського туриста. Якщо до 2022 року пріоритетами були відпочинок і розваги, то нині зростає попит на соціально значущі, безпечні та короткострокові подорожі. Люди частіше обирають внутрішні маршрути у межах кількох днів, орієнтовані на культурну, освітню чи волонтерську активність. З'явився новий тип споживача – турист-солідарист, який поєднує відпочинок із громадянською позицією (відвідування волонтерських центрів, благодійних подій, музеїв сучасної історії).

Розвиваються нові форми реабілітаційного та оздоровчого туризму – програми відновлення для військових, переселенців, медиків і вчителів. Такі ініціативи реалізуються переважно на регіональному рівні у партнерстві з

громадами та громадськими організаціями. За оцінками ДАРТ, станом на початок 2024 року близько 40% усіх проєктів у галузі мали соціальну або відновну спрямованість [12].

Водночас скорочення міжнародних потоків стимулює розвиток туризму всередині української діаспори, яка активно підтримує гуманітарні поїздки, культурні обміни та благодійні ініціативи. Це посилює міжнародну суб'єктність українського туризму та сприяє збереженню іміджу держави як відкритої й гостинної навіть у період війни [40].

Державна політика у воєнний період спрямована на підтримання життєздатності галузі та збереження кадрового потенціалу. За ініціативою ДАРТ було запроваджено низку короткострокових програм – гранти на розвиток внутрішнього туризму, спрощення ліцензування, інформаційні кампанії «Мандруй Україною безпечно». Уряд акцентує на тому, що туризм є частиною економіки відновлення, а не другорядною сферою [12].

Паралельно формується система міжвідомчої координації. До процесу залучаються Міністерство економіки, Міністерство культури та інформаційної політики, обласні адміністрації, профільні асоціації. Їхня взаємодія спрямована на створення «екосистеми туризму відновлення», яка об'єднує державне регулювання, приватну ініціативу та громадське партнерство.

Варто відзначити і зростання ролі міжнародної допомоги. ЄС, UNWTO, USAID, GIZ підтримують проєкти відновлення туристичної інфраструктури, цифровізації, навчання кадрів, просування українських дестинацій на зовнішніх ринках. Це дозволяє не лише компенсувати втрати, а й закласти основи нової конкурентоспроможної моделі галузі [44].

Систематизація основних змін дозволяє виділити ключові напрями трансформації туристичного потенціалу України під впливом воєнних дій – від ресурсних і економічних до соціальних та управлінських. Узагальнені дані наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Ключові трансформації туристичного потенціалу України під впливом воєнних дій

№ п/п	Напрямок трансформації	Характер змін	Потенційні наслідки
1	Географічна структура туризму	Переміщення потоків із південних і східних регіонів на західні області	Децентралізація, розвиток нових дестинацій
2	Види туризму	Зростання частки внутрішнього, волонтерського, культурно-патріотичного, оздоровчого туризму	Соціальна інтеграція, підтримка психічного здоров'я
3	Інфраструктура	Пошкодження об'єктів, водночас розвиток малих приватних садиб і цифрових сервісів	Формування мережевої моделі туризму
4	Кадровий потенціал	Міграція працівників, залучення волонтерів і переселенців	Соціалізація та оновлення трудових практик
5	Управління	Активізація ролі громад і державно-приватного партнерства	Підвищення гнучкості управління
6	Попит і поведінка споживачів	Скорочення міжнародних потоків, зростання внутрішнього попиту	Зміцнення національної ідентичності
7	Інституційна підтримка	Посилення державних програм, міжнародна допомога	Відновлення галузі через партнерство

Джерело: створено автором

Узагальнюючи дані таблиці, можна виділити комплекс взаємопов'язаних факторів, що впливають на трансформацію туристичного потенціалу: воєнні ризики, безпекові обмеження, соціально-економічні зміни, інституційні реакції та адаптаційна поведінка суспільства. Їхню взаємодію відображено на рисунку 2.1.

Під впливом війни туристичний потенціал України зазнав системних трансформацій, які охоплюють просторову, соціальну, економічну та управлінську площини. Попри руйнування матеріальної бази, галузь зберігає життєздатність завдяки внутрішньому попиту, громадським ініціативам і державній підтримці.

Туризм став індикатором стійкості суспільства та важливим елементом відновлення людського капіталу.

Модель впливу воєнних факторів на структуру туристичного потенціалу України

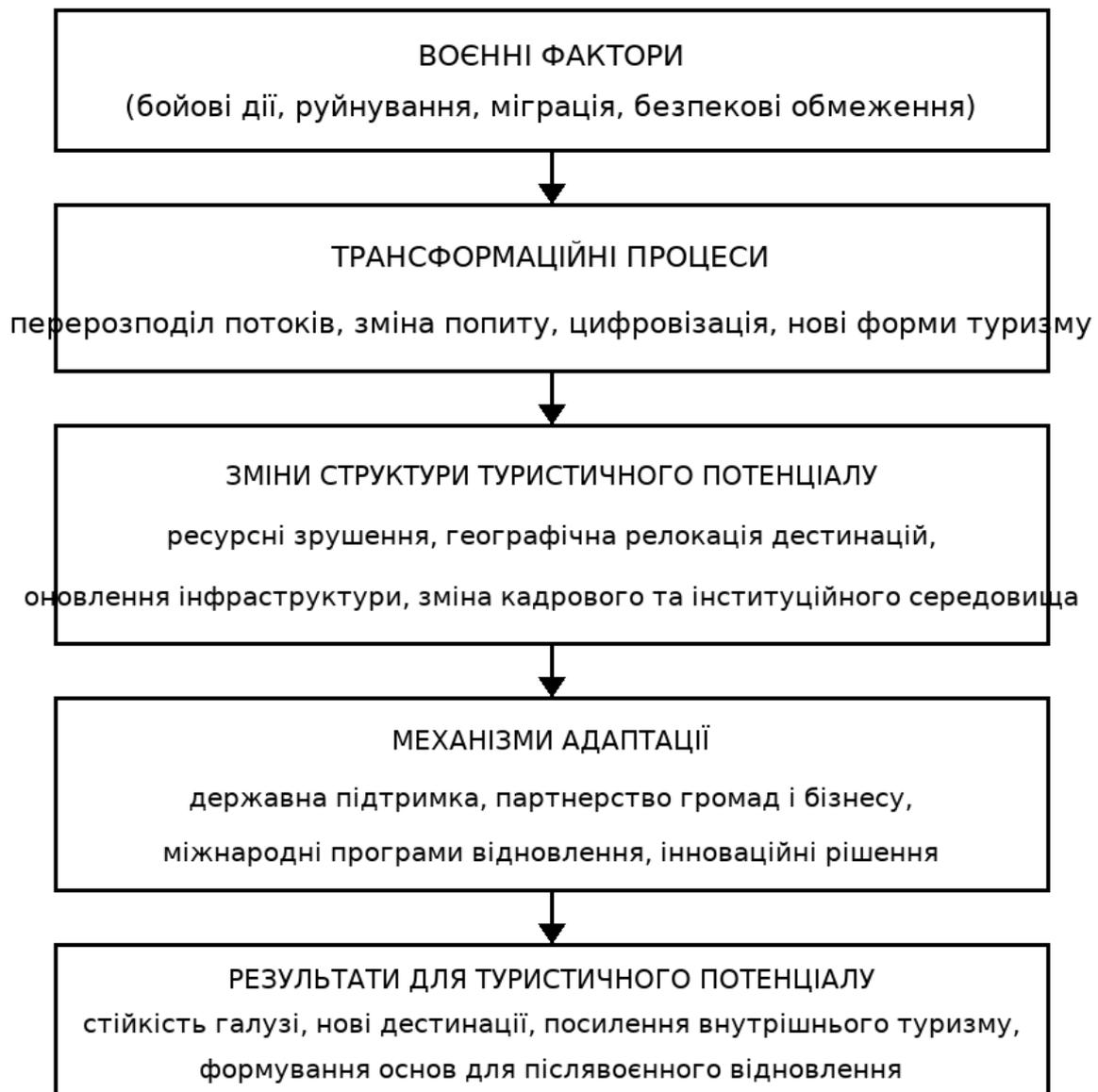

Рис. 2.1. Модель впливу воєнних факторів на структуру туристичного потенціалу України

Джерело: створено автором

У перспективі післявоєнного періоду розвитку України ключовими пріоритетами у сфері туризму залишаються: формування національної програми «Туризм відновлення», інтеграція цифрових технологій у систему управління, розвиток регіональних кластерів, підвищення рівня безпеки й професійної

підготовки кадрів. Така програма має стати не лише стратегічним документом, а комплексною дорожньою картою відновлення, що передбачає синергію державного управління, бізнесу, громадського сектору й міжнародних партнерів. Особлива увага приділяється децентралізації туристичної політики, що дозволить регіонам самостійно визначати свої пріоритети, розвивати локальні бренди й формувати унікальні дестинації на основі культурної та природної спадщини.

Інтеграція цифрових технологій у систему управління туризмом сприятиме ефективнішому збору даних, моніторингу потоків, аналізу споживчої поведінки та прозорості фінансування галузі. Паралельно необхідно розширювати освітні програми для підготовки нових кадрів – менеджерів сталого туризму, фахівців з еко- та креативних напрямів, IT-аналітиків для дестинаційного маркетингу. Реалізація цих напрямів здатна перетворити туризм на потужний каталізатор соціально-економічної реабілітації України, забезпечивши створення робочих місць, відновлення малих підприємств, активізацію внутрішнього попиту та підвищення якості життя в громадах. У міжнародному вимірі туризм може стати символом мирного відродження держави, відновлення її позитивного іміджу як відкритої, сучасної й конкурентоспроможної країни, готової до інтеграції у європейський та глобальний туристичний простір.

2.2. Аналіз ефективності державної політики розвитку туризму у період війни та шляхи її адаптації

Воєнний період став для туристичної галузі України тестом на стійкість, ефективність управлінських рішень і здатність системи державної політики адаптуватися до безпрецедентних кризових умов. Втрата частини територій, порушення логістичних ланцюгів, зниження інвестиційної активності, міграція населення та загрози безпеці призвели до фактичної реконфігурації моделі державного управління у сфері туризму. Держава була змушена оперативно змінювати пріоритети, зосереджуючи ресурси не на стимулюванні масового

туризму, а на збереженні галузі як елементу соціально-економічної інфраструктури.

Як підкреслює Яворський Р. І., у кризових умовах держава виконує подвійну роль: з одного боку – координатора, що забезпечує стратегічне планування та правове регулювання, а з іншого – інституційного гаранта стабільності, який підтримує роботу ключових сегментів туристичної системи навіть при мінімальних ресурсах. Саме тому під час війни важливими стають питання гнучкості державного управління, цифровізації, міжвідомчої взаємодії, а також формування нових інструментів партнерства з регіонами та бізнесом [39].

З початком повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року функції державного управління у сфері туризму зазнали серйозних змін. Діяльність Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ) була переорієнтована на антикризове управління, спрямоване на збереження галузевої інфраструктури, підтримку підприємців і просування безпечних напрямів внутрішнього туризму [12].

Одним із найбільш ефективних кроків стало впровадження інформаційно-комунікаційної кампанії «Мандруй Україною безпечно», яка мала не лише промоційну, а й психологічну мету – підтримати інтерес до подорожей усередині країни, зміцнити віру в безпечні маршрути. Ця ініціатива показала, що навіть за умов обмежених бюджетів можливо реалізовувати державні програми, якщо вони базуються на партнерстві з громадами, туристичними асоціаціями й малими підприємцями.

Оцінка ефективності державної політики у воєнний час свідчить, що позитивного ефекту досягнуто насамперед у напрямі збереження кадрів, координації дій між регіонами та залучення міжнародної допомоги, але залишаються слабкі місця – недостатній моніторинг, низький рівень цифрової взаємодії, затримки у фінансуванні програм та відсутність гнучких інструментів реагування на регіональні потреби.

Під час війни державна політика у сфері туризму зіткнулася з проблемами

розмитості компетенцій між центральними, регіональними та місцевими органами влади. Зокрема, функції планування, координації та контролю часто дублюються між ДАРТ, Міністерством культури та інформаційної політики, Міністерством економіки та обласними адміністраціями. Ефективна реалізація політики потребує чіткого розмежування повноважень та вертикальної координації управлінських рішень [25].

Крім того, існує недостатня інтеграція інформаційних систем, що ускладнює збір статистики, обмін аналітичними даними й оперативне реагування. Наприклад, дані Держстату, ДАРТ і місцевих департаментів туризму часто не узгоджуються за методологією, що унеможлиблює створення єдиної картини ринку. У цьому контексті важливо запровадити національну цифрову платформу моніторингу туризму, яка б акумулювала показники туристичних потоків, зайнятості, об'єктів розміщення та інвестиційної активності.

В умовах війни уряд розробив низку короткострокових антикризових програм. Серед них:

- грантові ініціативи для власників малих туристичних бізнесів у безпечних регіонах (2022–2023 рр.);
- податкові пільги для підприємств сфери гостинності у зонах релокації;
- програми відновлення об'єктів спадщини, що були пошкоджені внаслідок бойових дій;
- інформаційно-просвітницькі кампанії у партнерстві з UNWTO, GIZ та USAID [7].

Незважаючи на обмеженість фінансування, ці програми дозволили зберегти функціонування частини ринку, особливо у Карпатському регіоні, на Волині та Поділлі, де спостерігається відновлення внутрішніх подорожей. Ефективність реалізації державної політики проявляється у підтримці соціальної зайнятості (створення нових робочих місць для ВПО, молоді та ветеранів) та розвитку соціально орієнтованих форм туризму, зокрема культурно-пізнавального й реабілітаційного.

Європейський досвід доводить, що навіть у кризових ситуаціях туризм

може виконувати стабілізуючу, інтеграційну й відновну функцію. Країни Європейського Союзу розглядають туристичну сферу як стратегічний інструмент економічної та соціальної реабілітації територій, що постраждали від катастроф, криз чи воєн. Зокрема, в Італії, Іспанії та Португалії державна політика передбачає гнучке бюджетне фінансування галузі, створення спеціальних фондів відновлення туризму, а також розроблення «зелених книг» стратегічного планування, у яких системно визначено пріоритети, ресурси, механізми координації та очікувані соціальні ефекти. Такі документи виступають не просто планами, а динамічними інструментами міжсекторної взаємодії, що дозволяють інтегрувати туризм у програми зайнятості, освіти, культури та регіонального розвитку [45].

Важливо, що європейські держави активно використовують інноваційні підходи до фінансування – змішані моделі з участю приватного капіталу, муніципальних грантів і структурних фондів ЄС. Значна увага приділяється цифровізації управління, аналітичному моніторингу потоків, прозорості бюджетних витрат і залученню громад до прийняття рішень. У Португалії та Хорватії, наприклад, створено національні системи «smart-tourism governance», що дозволяють у реальному часі оцінювати стан дестинацій і планувати маркетингові кампанії.

В Україні ці принципи лише починають реалізовуватись через розробку концепції Національної програми «Туризм відновлення», покликаної поєднати антикризові та довгострокові цілі. Одним із напрямів є адаптація європейських моделей стратегічного планування, зокрема розроблення аналогів «зелених книг» для українських регіонів, де туризм може стати локальним драйвером економічного зростання. Важливу роль у цьому процесі відіграє співпраця України з UNWTO та Європейською комісією, які надають експертну допомогу у створенні методології оцінювання ефективності державної політики, визначенні індикаторів сталості, інноваційності й соціальної інклюзії.

За даними UNWTO, країни, що інтегрують туризм у програми післякризового відновлення, отримують до 15 % швидше зростання ВВП у сфері

послуг у перші три роки після завершення конфлікту, а також відновлюють рівень міжнародного туристичного потоку у середньому на 25 % швидше. Це підтверджує, що системна державна політика у сфері туризму є не другорядним, а ключовим фактором макроекономічної стабілізації та формування позитивного іміджу країни у світі [44].

З урахуванням наявних викликів і практик можна виділити основні інструменти державної політики у сфері туризму, які були застосовані під час війни та довели свою ефективність. Вони охоплюють нормативно-правову, фінансову, організаційну, освітню та інформаційну складові. Узагальнення наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Інструменти державної політики у сфері туризму під час війни

№ п/п	Інструмент	Зміст та механізм реалізації	Очікуваний ефект
1	Нормативно-правове регулювання	Оновлення законодавства (Закон «Про туризм» №1441-IX), спрощення дозвільних процедур	Забезпечення правової стабільності
2	Фінансова підтримка	Гранти, пільгове кредитування, податкові канікули для МСП	Підтримка малого бізнесу
3	Інституційна взаємодія	Координація між ДАРТ, МКІП, місцевими органами влади	Узгодженість політики
4	Освітні ініціативи	Онлайн-курси, підготовка кадрів для післявоєнного туризму	Підвищення компетентності персоналу
5	Інформаційна політика	Промоційні кампанії, цифрові платформи, аналітика ринку	Формування позитивного іміджу
6	Міжнародна співпраця	Програми з UNWTO, GIZ, USAID	Залучення ресурсів і технологій
7	Соціальна інтеграція	Підтримка ВПО, ветеранів, молоді у сфері туризму	Соціальна реабілітація суспільства

Джерело: створено автором

Війна засвідчила необхідність адаптації державної політики до динамічних кризових викликів. Насамперед ідеться про створення гнучкої моделі управління, де держава виконує не лише регулюючу, а й модераційну функцію – спрямовує, координує, стимулює та залучає зацікавлені сторони.

Ключові напрями адаптації:

1. Інституційна модернізація – створення Ради стійкого туризму при КМУ для стратегічної координації.
2. Цифрова інтеграція – запровадження єдиної електронної системи реєстрації туристичних операторів і моніторингу потоків.
3. Децентралізація – передача частини повноважень громадам для реалізації регіональних програм.
4. Партнерство з бізнесом – державно-приватні проєкти відновлення туристичної інфраструктури.
5. Залучення міжнародних інвестицій – використання інструментів технічної допомоги та грантових програм ЄС.

Системна адаптація державної політики можлива лише за умови поєднання антикризових, інноваційних та соціальних механізмів. Взаємозв'язок цих елементів подано на рисунку 2.2.

Як видно з рисунка 2.2, адаптація державної політики розвитку туризму до кризових умов має багаторівневий і взаємопов'язаний характер. Її вихідною точкою є виклики війни – масштабні руйнування інфраструктури, падіння попиту, переміщення населення, безпекові ризики, що формують критичний контекст для ухвалення управлінських рішень.

У відповідь на ці загрози держава реалізує комплекс антикризових заходів, серед яких – нормативно-правові зміни, запуск грантових і податкових програм, промоційні ініціативи та активна співпраця з регіонами. Ця реакція є проміжним етапом між безпосередніми викликами та довгостроковими структурними реформами.

На наступному рівні формується система інституційних механізмів, що включає діяльність Державного агентства розвитку туризму, профільних міністерств, регіональних управлінь і громадських об'єднань. Їхня взаємодія створює інфраструктуру для узгодження державних і локальних стратегій, підвищення прозорості та ефективності управління.

Модель адаптації державної політики розвитку туризму до кризових умов

Рис. 2.2. Модель адаптації державної політики розвитку туризму до кризових умов

Джерело: створено автором

Паралельно активізуються інноваційні рішення, орієнтовані на цифрову трансформацію галузі, розвиток соціального та реабілітаційного туризму, використання промоційних онлайн-платформ для просування внутрішніх дестинацій. Ці інновації не лише компенсують обмеження, викликані війною, але

й створюють основу для сталого розвитку після її завершення.

Кінцевим етапом цієї адаптаційної моделі є соціально-економічні результати, серед яких – збереження працездатності галузі, підтримка зайнятості, посилення стійкості громад і поступове відновлення міжнародного іміджу України як туристично привабливої держави. Таким чином, модель демонструє перехід від кризи до відновлення через синергію державної політики, інновацій і соціальної участі, що є стратегічною основою для подальшої модернізації туристичної системи у післявоєнний період.

Проведений аналіз засвідчив, що ефективність державної політики розвитку туризму у період війни має вибіркового характеру: високі результати досягнуто у сферах соціальної адаптації, внутрішнього туризму та інформаційної підтримки, тоді як структурні реформи, фінансова стабільність і цифрова координація залишаються проблемними.

Для подальшої адаптації політики необхідно забезпечити інституційну сталість, прозорість фінансування, інтеграцію цифрових технологій і розбудову партнерських механізмів між державою, громадами та міжнародними організаціями. Важливо також сформулювати Національну програму відновлення туризму, що поєднає короткострокові антикризові дії з довгостроковими стратегіями сталого розвитку.

Реалізація цих підходів дозволить державній політиці у сфері туризму стати не лише інструментом економічного відновлення, а механізмом соціальної консолідації, відродження культурної ідентичності та формування позитивного міжнародного іміджу України.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Післявоєнний етап розвитку України вимагає створення нової моделі державного управління туризмом, орієнтованої на гнучкість, безпеку, інноваційність і сталість. Туризм має стати не лише сферою дозвілля, а інструментом економічного зростання, соціальної інтеграції та міжнародного позиціонування держави.

Головною метою вдосконалення державної політики у сфері туризму є створення сприятливого середовища для відновлення туристичної інфраструктури, стимулювання внутрішнього попиту та залучення інвестицій. Це передбачає поєднання трьох базових принципів:

1. Системність – єдність стратегічного бачення на державному рівні й практичних дій у громадах.
2. Партнерство – координація між державою, бізнесом, освітою, громадським сектором та міжнародними інституціями.
3. Адаптивність – здатність політики швидко реагувати на виклики безпеки, зміни попиту та технологічні тенденції.

Післявоєнна політика у сфері туризму повинна спиратися на трирівневу модель управління:

- державний рівень формує стратегічні напрями та нормативну базу;
- регіональний – забезпечує реалізацію програм і координацію;
- місцевий (громадський) – ініціює конкретні проєкти, що відповідають особливостям територій.

Організаційно-управлінські рекомендації.

Для забезпечення ефективності державної політики у сфері туризму в післявоєнний період пропонується впровадити модернізовану систему управління, що включає такі ключові кроки:

1. Створення Координаційного центру з відновлення туризму при Кабінеті

Міністрів України, який би об'єднав представників центральних органів влади, ДАРТ, регіонів, експертів та бізнесу. Центр координуватиме виконання Національної програми «Туризм відновлення» та взаємодію з міжнародними партнерами.

2. Оновлення державних стандартів у сфері туризму відповідно до принципів сталого розвитку, безбар'єрності, безпеки та цифровізації. Необхідно адаптувати систему категоризації готелів і сертифікації туроператорів до європейських критеріїв ESG (Environmental, Social, Governance).

3. Розроблення Державного реєстру туристичних ресурсів, який стане базою для стратегічного планування, моніторингу та інвестиційного аналізу. У цьому реєстрі передбачено дані про природні, культурні, інфраструктурні об'єкти, рівень їхньої готовності та потреби у відновленні.

4. Підтримка створення міжрегіональних кластерів, які об'єднують громади, готельні, гастрономічні, транспортні, освітні та культурні структури. Такі кластери стимулюватимуть внутрішній туризм, розвиток локальних брендів і малих підприємств.

5. Розширення повноважень обласних і міських департаментів туризму, зокрема у сфері залучення грантів, міжнародної співпраці та формування місцевих стратегій сталого туризму.

6. Інституційне укріплення системи управління шляхом впровадження цифрового документообігу, автоматизованої звітності, єдиних стандартів оцінки ефективності (KPI) для туристичних органів.

Регіональний вимір реалізації політики.

Регіони України мають різний рівень туристичного потенціалу, тому державна політика повинна бути диференційованою. У післявоєнний період доцільно реалізувати регіональні дорожні карти розвитку туризму, які поєднують державні цілі зі специфікою територій.

Ключові напрями для регіонів:

- Північ і Схід України (Сумщина, Чернігівщина, Харківщина): орієнтація на внутрішній туризм, еко-та агротуризм, створення «туристичних зелених зон

безпеки», розвиток соціально-реабілітаційних маршрутів;

- Центральна Україна (Полтавщина, Київщина, Черкащина): культурно-пізнавальні тури, гастрономічні фестивалі, історико-рекреаційні маршрути;

- Південь (Одещина, Миколаївщина, Херсонщина): відновлення морського та круїзного туризму, розвиток водних маршрутів і wellness-напрямів;

- Захід (Карпати, Львівщина, Закарпаття): сталий туризм, еко-курорти, розвиток транскордонних маршрутів і міжнародної співпраці.

Одним із ключових інструментів практичної реалізації політики мають стати регіональні дорожні карти розвитку туризму, які поєднують національні пріоритети з особливостями територій. Такі карти повинні враховувати наявні ресурси, інфраструктуру, рівень безпеки, інвестиційний потенціал і кадровий склад. Для ефективного планування доцільно виділити функціональні рівні реалізації політики, їхні завдання, інструменти та реальні приклади застосування (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1

Регіональні механізми реалізації державної туристичної політики у післявоєнний період

Рівень управління	Основні завдання	Інструменти реалізації	Приклади застосування
Державний	Формування нормативно-правової бази, розробка стратегій, моніторинг ефективності	Національна програма «Туризм відновлення», міжвідомча координація, цифровий моніторинг	Створення єдиного електронного реєстру туристичних ресурсів України
Регіональний	Розроблення стратегій розвитку, координація кластерів, залучення інвестицій	Обласні програми, гранти, державно-приватне партнерство, крос-регіональні проекти	«Карпатський туристичний кластер», ініціатива «Сумщина ReStart»
Місцевий (громади)	Реалізація локальних проєктів, розвиток бренду території, робота з бізнесом	Туристичні офіси, публічно-приватні ініціативи, тематичні події та фестивалі	Фестиваль «Смак Слобожанщини», еко-маршрут «Green Weekend Sumy»
Міжнародний	Партнерство з іноземними інституціями, промоція бренду	Участь у виставках, донорські програми, ініціативи ЄС та UNWTO	Проєкти «EU4Tourism», «Visit Ukraine Global», «Tourism for Peace»

Джерело: створено автором

Як видно з таблиці, ефективна реалізація державної туристичної політики в післявоєнний період можлива лише за умови синхронної роботи всіх рівнів управління. Держава формує стратегічну рамку, регіони – конкретизують напрями, громади – втілюють практичні ініціативи, а міжнародне партнерство забезпечує ресурсну та експертну підтримку. Такий багаторівневий підхід створює основу для сталого відновлення туристичної галузі, децентралізації управління та підвищення конкурентоспроможності України на глобальному ринку подорожей.

Економічні та фінансові інструменти стимулювання галузі.

Відновлення туристичної сфери потребує економічної підтримки, орієнтованої на внутрішній ринок і малий бізнес. Основними напрямками фінансової політики у післявоєнний період мають стати:

- запуск Фонду післявоєнного розвитку туризму, який надаватиме гранти громадам, стартапам, туристичним підприємствам на відновлення інфраструктури, цифрові проєкти та навчання персоналу;

- податкові пільги для мікро- і малих підприємств туристичної сфери, зокрема звільнення від податку на прибуток протягом перших двох років діяльності;

- державно-приватне партнерство (ДПП) – головний механізм залучення інвестицій у відбудову готельних об'єктів, санаторіїв, кемпінгів, туристичних маршрутів;

- туристичні ваучери для українців як елемент стимулювання внутрішнього попиту – держава компенсує частину витрат на подорожі всередині країни;

- включення туризму в регіональні стратегії економічного зростання, що дозволяє залучати кошти міжнародних донорів і фінансових інституцій (ЄБРР, USAID, GIZ).

Такі інструменти сприятимуть відновленню підприємницької активності, зайнятості населення та економічній децентралізації, створюючи підґрунтя для сталого росту.

Цифрова трансформація туризму.

У післявоєнній Україні цифровізація стане не розкішшю, а умовою ефективного управління. Необхідно забезпечити створення єдиної цифрової екосистеми туризму, до якої входитимуть:

- електронна система «TourData» – національна база даних про об'єкти, маршрути, інфраструктуру, безпечні зони, відновлені дестинації;
- цифрові паспорти дестинацій (Digital Destination ID), які містять фото, відео, рейтинги, відгуки, маршрути, дані про безпеку та екологію;
- аналітична панель для моніторингу туристичних потоків на основі Big Data, геоаналітики й мобільного трафіку;
- мобільний застосунок «Travel UA Safe», який поєднує навігацію, бронювання, безпекові сповіщення й промоційні пропозиції;
- впровадження CRM-систем у місцевих туристичних офісах для ефективного зв'язку з відвідувачами, аналізу запитів і зворотного зв'язку.

Ці рішення сприятимуть прозорості, зниженню бюрократії, покращенню маркетингової аналітики й формуванню сучасного цифрового іміджу країни.

Людський капітал та освітня підтримка.

Людський фактор є центральним елементом успішного відновлення туризму. Після війни необхідно реалізувати масштабну програму перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, що охопить:

1. Національну програму «Skills4Tourism» – навчання ветеранів, переселенців, студентів і працівників суміжних галузей.
2. Систему дуальної освіти – спільні програми університетів і підприємств для практичного навчання.
3. Онлайн-академію туризму України, де фахівці зможуть здобувати компетентності з менеджменту, маркетингу, цифрових технологій, інклюзивного туризму.
4. Програми обміну з країнами ЄС – стажування у сферах дестинаційного менеджменту, гастротуризму, екоінновацій.

Важливо також формувати нову професійну культуру туризму, де

пріоритетом є відповідальність, етика гостинності, сталий розвиток і цифрова грамотність.

Маркетинг і формування бренду «Відновлена Україна».

У післявоєнний період формування позитивного іміджу України як безпечної, сучасної, європейської дестинації має стратегічне значення. Держава повинна ініціювати єдину національну комунікаційну платформу «Ukraine Resonnect», яка об'єднає регіональні бренди, державні промоційні кампанії та культурну дипломатію.

Для систематизації основних напрямів формування туристичного бренду доцільно узагальнити їх у таблиці 3.2, яка подана нижче. Вона демонструє ключові пріоритети, інструменти реалізації та очікувані результати від просування бренду «Відновлена Україна» у внутрішньому та міжнародному просторах.

Таблиця 3.2

Основні напрями формування туристичного бренду післявоєнної України

Напрямок	Зміст	Практичні інструменти	Очікуваний ефект
1. Патріотичний туризм	Маршрути пам'яті, музеї війни, реконструкції, культурна спадщина	Програма «Шлях мужності», партнерство з Міноборони, ветеранський туризм	Формування історичної пам'яті, виховання єдності
2. Екотуризм і зелений туризм	Відновлення природних парків, агросадиб, екомаршрутів	Сертифікація «EcoUA», програми зелених ваучерів	Економія ресурсів, нові робочі місця у селах
3. Міський туризм	Урбан-маршрути, креативні кластери, street-art і фестивалі	Концепція «Creative Cities UA», муніципальні гранти	Підвищення привабливості міст, залучення молоді
4. Гастрономічний туризм	Просування локальних кухонь, фермерських продуктів, фестивалів	Кампанія «Taste Ukraine», серія регіональних ярмарків	Розвиток малого бізнесу, формування гастроідентичності
5. Міжнародний туризм	Участь у світових виставках, маркетингові кампанії	«Ukraine is Open Again», цифровий турпортал	Збільшення потоку іноземних туристів, зміцнення іміджу держави

Джерело: створено автором

Як видно з таблиці 3.2., бренд «Відновлена Україна» має стати комплексною системою позиціонування держави, що поєднує історичну пам'ять, природну автентичність, креативність міст, гастрономічну унікальність та відкритість до світу. Його формування дозволить перевести туризм у стратегічну площину національного відновлення, зміцнити економічну привабливість регіонів і створити образ України як країни сили, стійкості та гостинності, здатної надихати як своїх громадян, так і міжнародних відвідувачів.

Побудова бренду «Відновлена Україна» має поєднувати емоційний компонент (гордість, стійкість) із практичним (якість, комфорт, безпека), що відображає нову філософію українського туризму – «від сили до натхнення».

Соціальна інклюзія, безпека та сталий розвиток.

У післявоєнний період пріоритетом має стати створення туризму для всіх, незалежно від фізичних можливостей, соціального статусу чи місця проживання.

Пропонується:

- адаптація маршрутів для осіб з інвалідністю;
- розвиток реабілітаційного туризму для ветеранів і постраждалих;
- впровадження безбар'єрних стандартів у готелях, транспорті, музеях;
- підтримка екологічних ініціатив, що зменшують вплив на довкілля;
- обов'язкове страхування туристів у рамках програми «Безпечна подорож

UA».

Такі заходи створять людиноцентричну модель туризму, де головною цінністю є безпека, доступність і соціальна солідарність.

У післявоєнний період державна політика в галузі туризму має перетворитися на механізм суспільного відновлення. Її практична ефективність залежить від гармонійного поєднання економічних стимулів, цифрових рішень, кадрової модернізації та культурного брендингу.

Запропоновані заходи забезпечують системне бачення майбутнього українського туризму:

- відновлення інфраструктури – через партнерство й інвестиції;
- підвищення якості послуг – через освіту та інновації;

- утвердження іміджу України – через сильний туристичний бренд;
- сталий розвиток – через екологічність, безбар'єрність і соціальну відповідальність.

У результаті туризм стане одним із символів відродження країни, сприятиме економічному зростанню, міжнародній інтеграції та консолідації українського суспільства. Він перетвориться на механізм соціального діалогу та взаємної підтримки, який поєднуватиме різні регіони, громади й покоління через спільні цінності гостинності, культури та довіри. Відновлення туристичної інфраструктури стимулюватиме розвиток малого бізнесу, ремесел, освіти й транспорту, створюючи нові робочі місця та можливості для самореалізації. Зрештою, туризм стане одним із головних індикаторів стабільності, відкритості та гуманістичного поступу сучасної України, закріплюючи її позиції в європейському і світовому просторі.

ВИСНОВКИ

1. Проведене нами дослідження довело, що туристичний потенціал України є стратегічним ресурсом національного відновлення, інтеграції до європейського простору та зміцнення культурної ідентичності. У першому розділі визначено, що державна політика у сфері туризму повинна спиратися на системність, адаптивність і партнерство між органами влади, бізнесом, освітою та громадським сектором. Туризм перестає бути лише сферою рекреації – він виступає механізмом соціально-економічної стабілізації, формування позитивного іміджу та підтримки єдності суспільства в умовах війни. Сформульовано методичні основи державного регулювання туристичного потенціалу, що поєднують правові, фінансові, кадрові, інформаційні та інституційні механізми. Розкрито роль туризму як платформи для культурної дипломатії, соціального згуртування та формування довіри до державних інститутів. Визначено, що сучасна модель управління має передбачати поєднання стратегічного планування, цифрових технологій і регіональної автономії. Запропонована концепція «туризму як стратегічного ресурсу відновлення» підкреслює його значення у збереженні національної ідентичності, посиленні міжнародної суб'єктності України та створенні інноваційної системи управління, здатної забезпечити стійкість у будь-яких кризових умовах.

2. Нами було проаналізовано трансформації туристичного потенціалу України під впливом воєнних дій та оцінено дієвість державної політики у кризових умовах. Встановлено, що, попри зниження загального обсягу туристичних потоків, внутрішній туризм продемонстрував стійкість і здатність компенсувати втрати міжнародного сегмента. Визначено ключові проблеми управління – недостатню координацію між рівнями влади, обмежене фінансування, нестачу інституційної взаємодії та кадрових ресурсів. Разом із тим виявлено позитивні тенденції: активізацію ініціатив Державного агентства розвитку туризму, розширення програм безпеки, цифрових сервісів і партнерських проєктів між регіонами. Запропонована модель адаптації

державної політики туризму до кризових умов включає етапи реагування, стабілізації та стратегічного оновлення, що забезпечують поступовий перехід від кризового управління до сталого розвитку. Доведено, що ефективна політика можлива лише за умови синергії державної, регіональної та громадської ініціативи, використання міжнародного досвіду та залучення донорських ресурсів. Підкреслено, що саме туризм у період війни виконує функцію соціальної терапії, формує відчуття нормальності життя й сприяє психологічному відновленню населення, стаючи одним із чинників гуманітарної стійкості держави.

3. Практичні результати дослідження свідчать, що післявоєнна стратегія розвитку туризму має базуватись на чотирьох опорах: економічній мотивації, цифровій трансформації, людському капіталі та національному брендингу. Запропоновано створити Національну програму «Туризм відновлення», Фонд післявоєнного розвитку галузі, єдиний цифровий реєстр туристичних ресурсів, а також програму «Skills4Tourism» для перепідготовки кадрів. Розроблені рекомендації для регіонів передбачають формування туристичних кластерів, розвиток місцевих ініціатив і підтримку малого бізнесу. Систематизовано напрями створення бренду «Відновлена Україна», який об'єднує історичну пам'ять, природну автентичність, креативність і гастрономічну унікальність країни. Додатково обґрунтовано потребу в інтеграції екологічних та інклюзивних стандартів, розширенні міжнародних партнерств, а також запровадженні національної системи моніторингу туристичних показників. Реалізація запропонованих заходів забезпечить ефективну трансформацію туризму в рушійну силу економіки та соціальної стабільності. У підсумку галузь стане не лише символом відродження України, а й платформою для формування нової моделі суспільства – відкритого, інноваційного й орієнтованого на людину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахмедова О. О. Загальнотеоретичні засади реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки туристичної галузі: порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 33(72). С. 144-148.
2. Баженова С., Пологовська Ю., Бикова М. Реалії розвитку туризму в Україні на сучасному етапі. *Наукові перспективи*. 2022. №5 (23). С. 168-180.
3. Білецька І. М. Роль державного управління у розвитку туристичної індустрії в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2022. № 1(25). С. 38-45.
4. Богдан Н. М., Писаревський І. М., Погасій С. О. Управління якістю туристських послуг : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 340 с.
5. Бойко З. В., Горожанкіна Н. А., Грушка В. В. Тенденції розвитку туризму в Україні в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-7> (дата звернення: 11.05.2025)
6. Бондарев В. І. Особливості функціонування системи державного управління в сфері туризму України. Одеса : Видавництво «Молодий вчений», 2023. 84 с.
7. Борисенко О. Державні механізми підтримки розвитку туристичної галузі в умовах воєнного часу в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2024. №12(4). С. 97-102. DOI : <https://doi.org/10.15421/152454>
8. Гаврилюк А. М. Державна політика у сфері туризму в Україні: соціогуманітарний вимір : монографія. Вид. 2-ге. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 428 с.
9. Герасименко В. Г., Михайлюк О. Л. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції. Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2019. 332 с.
10. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2022. 340 с.

11. Гуменюк О. С. Реалізація державної політики у сфері туризму в умовах воєнного стану. *Публічне урядування*. 2023. №1(31). С. 122-130. DOI : [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-1\(31\)-15](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-1(31)-15)

12. Державне агентство розвитку туризму України. *Офіційний сайт*. URL : <https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2025)

13. Державна служба статистики України. *Офіційний сайт*. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.04.2025)

14. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління. URL : <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952> (дата звернення: 24.04.2025)

15. Дутчак О. Міжнародний туристичний бізнес : навчально-методичний посібник. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ : Пагорб. 2024. 50 с.

16. Закон України про туризм : Про внесення змін до Закону України «Про туризм», щодо розширення кола суб'єктів надання готельних послуг від 29.04.2021 р. № 1441-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1441-20#Text> (дата звернення: 12.03.2025)

17. Зибарева О. В., Мельниченко Г. М., Чечетова-Терашвили Т. М., Чечетова Н. Ф. Інноваційний розвиток туризму в регіоні: проблеми і можливості. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки»*. 2020. Вип. 1-2. С. 99-109. DOI : <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2020-1.77-2.78.08>.

18. Інноваційний розвиток туризму та готельно-ресторанного господарства : монографія / колектив авторів; за заг. ред. проф. В. М. Зайцевої. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2024. 202 с.

19. Кобеляцька О. В. Державна політика у сфері туризму: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2023. № 2(74). С. 145-152.

20. Крупеня І. М., Старунська А. О. Напрями вдосконалення регулювання розвитку туризму в Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія*.

Право: збірник наукових праць. 2023. №2(58). DOI : [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2\(58\).285590](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2(58).285590) (дата звернення: 07.03.2025).

21. Леоненко Н. А. Державне регулювання туристичної сфери: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2021. 325 с.

22. Моца А., Шевчук С., Середя, Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31> (дата звернення: 23.02.2025).

23. Олійник Я. Б. Інституційні трансформації державної політики в туризмі в умовах збройної агресії. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. Вип. 4 (51). С. 98-106. DOI : <https://doi.org/10.33287/102513>

24. Павлюк К. В. Державна підтримка туристичного сектору України в умовах війни: сучасні виклики та можливості. *Економіка і суспільство*. 2023. №50. С. 55-60. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-9>

25. Пак Н., Гось М., Рахвал І., Стрільчук О. Державна політика в сфері туризму. *Молодий вчений*. 2024. №3(127). С. 56-60. DOI : <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-3-127-5>

26. Плотнікова М. Ф., Якобчук В. П., Ходаківський Є. І., Войтенко А. Б., Колеснікова М. С. Державна політика реалізації туристичного потенціалу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №3. С. 102-112. DOI : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.3.102>

27. Радченко О., Горбаченко С. Стратегія розвитку туристичної галузі України в умовах невизначеності. *Економіка та суспільство*. 2021. №24. URL : <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/204> (дата звернення: 23.04.2025)

28. Семенюк-Прибатень А. В., Адамовський В. І., Хоптяр Ю. А. Роль державної політики в розвитку туризму в Україні: аналіз нормативно-правової бази та її вдосконалення. *Нове українське право*. 2024. №4. С. 44-50. DOI : <https://doi.org/10.51989/nul.2024.4.4>

29. Сердюк Є. І. Особливості державної політики України у реалізації туристичного потенціалу. *Матеріали науково-практичної конференції*

викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (14-18 квітня 2025 р.). Суми, 2025. С. 128.

30. Сердюк Є. І., Коваленко О. В. Основні напрямки державної підтримки туристичної галузі в умовах збройних конфліктів. *Індустрія туризму і сфера гостинності в Україні та світі: сучасний стан, проблеми й перспективи розвитку : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Луцьк, 15 травня 2025 р.)*. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. С. 20-23.

31. Сердюк Є. І., Коваленко О. В. Державна політика у сфері регіонального туризму: виклики сьогодення та шляхи їх подолання. *Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, «Інноваційні технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі», 22 травня 2025 р.* Київ : НУХТ, 2025 р. С. 279-280.

32. Сердюк Є. І., Коваленко О. В. Аналіз сучасного стану державного управління у сфері туризму України. *Теоретико-прикладні аспекти розвитку туризму та гостинності в умовах міжнародної економічної інтеграції: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 29 трав. 2025 р.)*. Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2025. С. 22-24.

33. Скупський Р. М., Завгородній А. В., Долинська О. О. Туристичний потенціал України: посткризові аспекти розвитку та державного регулювання. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. №2. С. 119-128. DOI : <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-2-15>

34. Стельмах І. В. Туризм в Україні в умовах війни: виклики та можливості. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2023. №2(5). С.28-35. DOI : <https://doi.org/10.31866/2616-7603.5.2023.287375>

35. Степанов В. Ю. Державна політика розвитку туристично-рекреаційної діяльності: концептуальний аспект. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2023. Вип. 1 (18). С. 62-71.

36. Сучасний туризм. *Електронне всеукраїнське професійне видання з*

туристичного бізнесу «Дзеркало миру. Український туризм». URL : <https://mw.com.ua/?oid=3282> (дата звернення: 19.02.2025)

37. Тимошенко Т. О., Шевчук О. А., Шевчук О. В. Розвиток туризму в громадах і регіонах України в умовах повоєнного відновлення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-124>

38. Транченко Л. В. Концептуальні положення державної політики розвитку туристичного комплексу України. *Академічні візії*. 2024. №28. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.13745107> (дата звернення: 16.03.2025)

39. Яворський Р. І. Особливості адміністративно-правових засобів регулювання туристично-рекреаційної діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2024. Том 35 (74). №2. С. 63-68.

40. Bobeka V., Gotalb G., Horvatc T. War in Ukraine on the Travel Habits of Ukrainian Tourists. *Our economy*. 2023. Vol. 69(3). DOI : <https://intapi.sciendo.com/pdf/10.2478/ngoe-2023-0018>

41. But T. Identification of problems and post-war recovery of tourism in Ukraine. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2024. Vol. 1(27), pp. 32-43. DOI : <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2024-1/27-03>

42. Hajar S., Wahyudi H., Ambia Arma N., Kholik K. Tourism Policy Based on Good Tourism Governance in Realizing Sustainable Tourism. *Iapa Proceedings Conference*. 2024. P. 1043-1055. DOI : <https://doi.org/10.30589/proceedings.2024.1180>

43. Hao G. The development of military tourist resources. *Progress in geography*. 2021. Vol. 16 (4), pp. 75-81.

44. International tourism consolidates strong recovery amidst growing challenges. The official website World Tourism Organization (UNWTO). URL : <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347> (дата звернення: 30.03.2025).

45. Kordić N., Živković R., Stanković J., Gajić J. Safety and Security as factors of tourist destination competitiveness. URL : <https://portal.sitcon.singidunum.ac.rs/Media/files/2015/34-38.pdf> (дата звернення: 28.02.2025).

46. Pimentel-de-Oliveira D. The Design of Tourism Policies Adjusted to High

Potential Destinations: A Methodology for the Creation of a Green Paper Inspired by the Cávado and the Ave. *Athens Journal of Tourism*. 2023. Vol. 10. Issue 4. P. 259-280. DOI : <https://doi.org/10.30958/ajt.10-4-2>

47. Rastegar R., Higgins-Desbiolles F., Ruhanen L. Tourism, global crises and justice: Rethinking, redefining and reorienting tourism futures. *Journal of Sustainable Tourism*. 2023. Vol. 31(12), 26132627. DOI : <https://doi.org/10.1080/09669582.2023.2219037>

48. Ribeiro Ramos O. O. Strategic management of the development of the regional tourist complex. *Bulletin of Economic Science*. 2023. Vol. 2 (45). P. 82-89. DOI : [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.2\(45\).82-89](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2023.2(45).82-89)

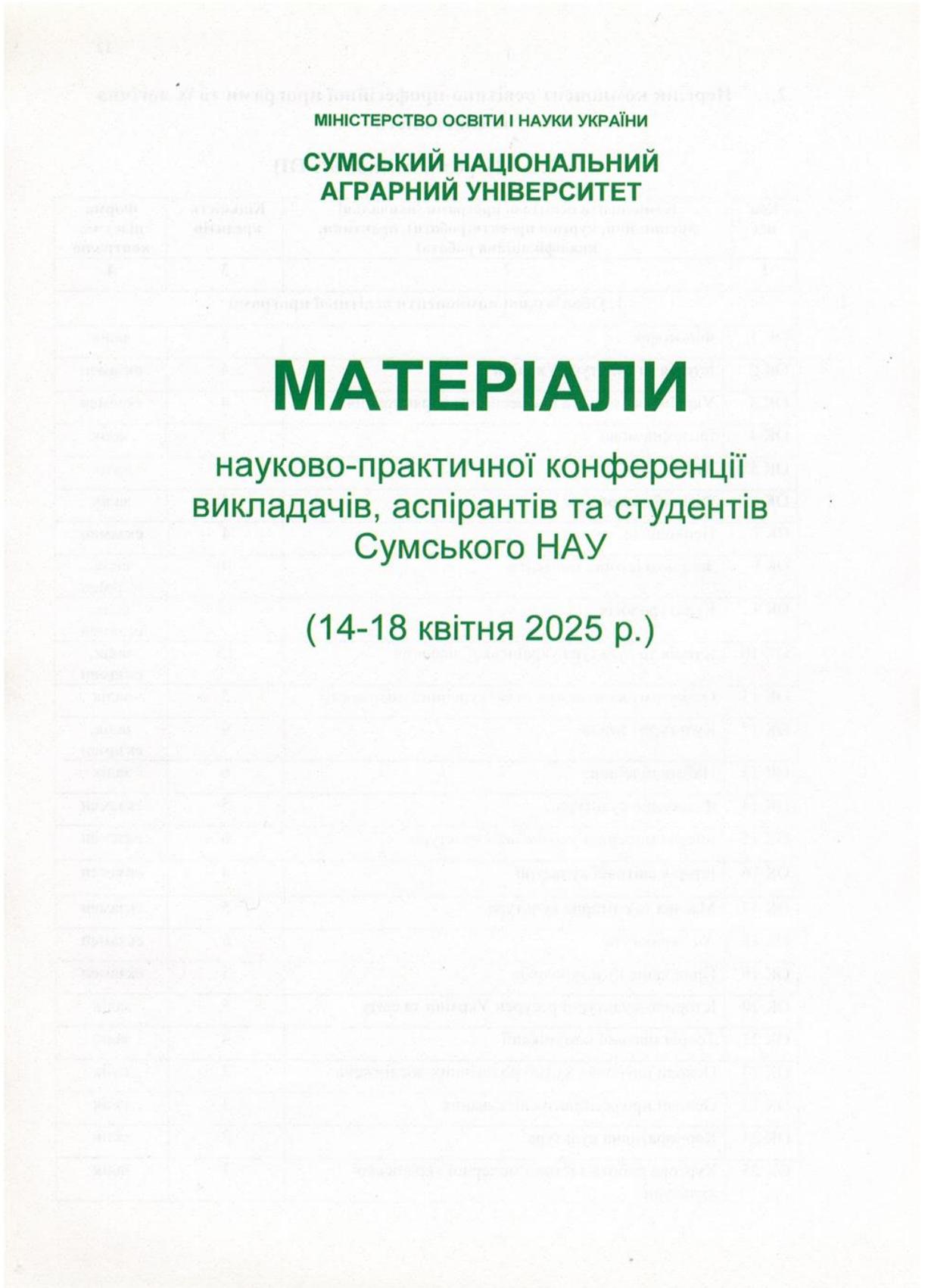
49. Visit Ukraine. Tourism during war. URL : <https://visitukraine.today> (дата звернення: 22.02.2025)

50. Weston S. A. Commercial Recreation and Tourism: An Introduction to Business Oriented Recreation. N.-Y. : Brown and Benchmark, 2021. 190 p.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Апробація результатів дослідження

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Сердюк Є. І., студ. 1м курсу ФАТП
 Науковий керівник: доцент О. В. Коваленко
 Сумський НАУ

Актуальність дослідження особливостей державної політики України у реалізації туристичного потенціалу зумовлена необхідністю пошуку ефективних шляхів розвитку туристичної галузі в умовах сучасних викликів. Україна володіє значним туристичним потенціалом, проте його реалізація потребує системного підходу та державної підтримки. Важливо проаналізувати, як державна політика сприяє розвитку туристичної інфраструктури, залученню інвестицій та популяризації туристичних напрямків. Дослідження дозволить виявити ефективні механізми державного регулювання туристичної галузі та розробити рекомендації для покращення туристичного іміджу України. В умовах воєнних дій, особливого значення набуває розвиток внутрішнього туризму та адаптація туристичної галузі до нових реалій. Аналіз державної політики в цій сфері сприятиме відновленню туристичної галузі після закінчення війни та забезпеченню її сталого розвитку.

Державна політика відіграє ключову роль у стимулюванні розвитку туристичної галузі, використовуючи різноманітні інструменти для досягнення цієї мети. Насамперед, держава сприяє розвитку туристичної інфраструктури через фінансування будівництва та реконструкції доріг, готелів, аеропортів та інших об'єктів, необхідних для комфортного перебування туристів. Для залучення інвестицій у туристичний сектор, держава розробляє спеціальні програми та надає податкові пільги, що робить інвестиції в туристичні проекти більш привабливими. Важливим аспектом є також створення сприятливого інвестиційного клімату, що включає спрощення бюрократичних процедур та забезпечення правового захисту інвесторів.

Популяризація туристичних напрямків здійснюється через організацію рекламних кампаній, участь у міжнародних туристичних виставках та проведення культурних заходів. Держава також підтримує розвиток інформаційних технологій у туристичній галузі, сприяючи створенню онлайн-платформ та мобільних додатків для туристів. Важливим елементом державної політики є розробка та впровадження національної стратегії розвитку туризму, що визначає пріоритетні напрямки та завдання. Держава також здійснює контроль за якістю туристичних послуг, встановлюючи стандарти та вимоги до туристичних об'єктів. Для забезпечення безпеки туристів, держава вживає заходів щодо охорони туристичних об'єктів та розробляє плани дій у надзвичайних ситуаціях. Важливим аспектом є також розвиток екологічного туризму, що передбачає збереження природних ресурсів та популяризацію екологічно чистих видів туризму. Держава також сприяє розвитку культурного туризму, підтримуючи збереження історичних та культурних пам'яток.

Ефективне державне регулювання туристичної галузі вимагає комплексного підходу, що включає в себе створення сприятливих умов для розвитку туризму, забезпечення безпеки туристів та популяризацію туристичних напрямків. Для покращення туристичного іміджу України необхідно розробити та впровадити національну стратегію розвитку туризму, що визначає пріоритетні напрямки та завдання. Важливим є також створення єдиного туристичного порталу, який надаватиме туристам повну та достовірну інформацію про туристичні можливості України.

Для залучення інвестицій у туристичний сектор необхідно розробити спеціальні програми та надати податкові пільги, що робить інвестиції в туристичні проекти більш привабливими. Важливим є також створення сприятливого інвестиційного клімату, що включає спрощення бюрократичних процедур та забезпечення правового захисту інвесторів. Популяризація туристичних напрямків здійснюється через організацію рекламних кампаній, участь у міжнародних туристичних виставках та проведення культурних заходів. Держава також підтримує розвиток інформаційних технологій у туристичній галузі, сприяючи створенню онлайн-платформ та мобільних додатків для туристів.

Для забезпечення безпеки туристів, держава вживає заходів щодо охорони туристичних об'єктів та розробляє плани дій у надзвичайних ситуаціях. Важливим аспектом є також розвиток екологічного туризму, що передбачає збереження природних ресурсів та популяризацію екологічно чистих видів туризму. Держава також сприяє розвитку культурного туризму, підтримуючи збереження історичних та культурних пам'яток. Для покращення туристичного іміджу України необхідно також активно використовувати соціальні мережі та інші онлайн-платформи для популяризації туристичних напрямків.

В умовах воєнних дій розвиток внутрішнього туризму набуває особливої актуальності, стаючи не лише способом відпочинку, але й важливим фактором підтримки економіки та соціальної стабільності. Державна політика в цій сфері повинна бути спрямована на створення безпечних та доступних маршрутів, адаптованих до нових реалій. Важливим є підтримка місцевих підприємців, що пропонують туристичні послуги, та створення умов для їхньої адаптації до змін.

Продовження додатку 1

Прокопенко Р. А. ВПЛИВ ГУСТОТИ СІВБИ НА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ЯРОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	101
Сивак Я. П. ВПЛИВ МІКРОДОБРИВА ТА РЕГУЛЯТОРА РОСТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТЮТЮНУ	102
Цеділін А. В., Шайденко П. В. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ ТА КОМПЛЕКСНОГО МІКРОДОБРИВА НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ЗЕРНА СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ	103
Авершина Д. С. СУЧАСНІ ТУРИСТИЧНІ ТRENДИ	104
Алейнова П. Д. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ БОЛГАРІЇ ТА РУМУНІЇ	105
Беримець О. С. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	106
Будьонний В. Ю. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ ..	107
Борт М. Г. ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ	108
Ващенко В. Р. НЕМАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ	109
Віленський В. О. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА СПІВПРАЦЯ У ТУРИСТИЧНІЙ ГАЛУЗІ	110
Войтенко І. О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	111
Гетьман Х. С. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ НІМЕЧЧИНИ ТА ІТАЛІЇ	112
Дрозденко А. В. МОДЕРНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПОЛЬЩІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ЗМІЦНЕННЯ ЇЇ ПОЗИЦІЙ НА СВІТОВОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ	113
Іщенко Ю. Ю. ВІДНОВЛЮВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ	114
Кожушко А. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ШВЕЙЦАРІЇ	115
Коваленко В. І. СТАЛІСТЬ ДОВКІЛЛЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ ТRENД	116
Лагуткіна М. В. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ НІДЕРЛАНДІВ ТА ЧЕХІЇ	117
Лесик Л. О. ІНТЕРАКТИВНІ МУЗЕЙНІ ЕКСПОЗИЦІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ТRENД	118
Лесик Л. О. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	119
Лесик Л. О. ЯПОНСЬКИЙ ПІДХІД РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	120
Марченко Є. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПОСЛУГ В СИСТЕМІ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ...	121
Набієва Д. В. РЕКРЕАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ: СТАН І ПРОБЛЕМИ	122
Оксененко Є. О. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ	123
Пташніченко С. О. ТУРИСТИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РИМУ	124
Рахмаїл М. О. ГІРСЬКИЙ ТУРИЗМ В КАРПАТАХ	125
Река В. О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КІННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	126
Ростока В. С. ПРИГОДНИЦЬКИЙ ТУРИЗМ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	127
Сердюк Є. І. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	128
Слинько Р. М. ФЕШН-ТУРИЗМ В УКРАЇНІ	129
Стасюк І. О. АНАЛІЗ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ	130
Таран Д. Ю. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ТУРИЗМУ	131
Ткаченко Ж. В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ РЕКЛАМИ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	132
Шейкіна П. ІТАЛІЯ. ОСОБЛИВОСТІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	133
Шейкіна П. С. РЕКЛАМА ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	134
Шкурко К. С. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	135
Мордань А. О. АНАЛІЗ ВИДОВОГО ТА СОРТОВОГО РІЗНОМАНІТТЯ РОДУ SYRINGA L В САДОВО-ПАРКОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ	136
БІОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ	
Рубцов І.О. ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ І РОЗВИТКУ РЕМОНТНИХ ТЕЛИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ	138
Рубцов І.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНИХ ОЗНАК СИМЕНТАЛЬСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ ЧЕРВОНО-РЯБОЇ НА СУМЩИНІ	139
Рубцов І.О. ФОРМУВАННЯ БАЖАНОГО ТИПУ ХУДОБИ СИМЕНТАЛЬКОЇ ПОРОДИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ	140
Кроковий І., Кучеренко А. ВПЛИВ ОСНОВНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПЕРЕРОБКИ МОЛОКА НА ЙОГО ЯКІСТЬ	141
Гончар В'ячеслав СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ СВИНАРСТВА	142
Бельченко А.С. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНОСТІ КОРІВ В УМОВАХ ТОВ "КОМИШУВАТСЬКИЙ МОЛОЧНИЙ КОМПЛЕКС"	143
Ельцина С.В. РОЛЬ ІЗРАЇЛЬСЬКИХ КІНОЛОГІЧНИХ КЛУБІВ У РОЗВИТКУ ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	144

Апробація результатів дослідження

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра готельно-ресторанної справи, туризму і рекреації

МАТЕРІАЛИ

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

**ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ І СФЕРА ГОСТИННОСТІ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ
Й ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

15 травня 2025 року

Луцьк – 2025

ЗМІСТ

**Секція 1. Туризм та сфера гостинності під час війни:
глобальні виклики для України та світу**

Бик Н.А., Онопрієнко В.П. Особливості страхування туристів в умовах війни.....	6
Михайлик У.Д. Потенціал туризму в Україні під час війни..	9
Немчур К.О. Туризм як Soft Power України: що показати світу, крім борщу та карпат?.....	12
Подпіснєв Д.С. Військовий туризм як інструмент збереження пам'яті та формування національної ідентичності: виклики та можливості для України.....	15
Сердюк Є.І., Коваленко О.В. Основні напрямки державної підтримки туристичної галузі в умовах збройних конфліктів.	20

Секція 2. Теорія та практика туризму й рекреації

Бейдик О.О., Гладкий О.В. Принцип «хоку» в географії національного та міжнародного туризму.....	24
Безсмертнюк Т.П. Теоретико-методичні особливості викладання освітнього компонента «туристична картографія».....	32
Деняк Д.П. Туристичний потенціал маловідомих локацій України.....	36
Ільїн Л.В. Теоретичні й прикладні засади оцінювання привабливості туристичних об'єктів регіону.....	40
Ільїн Л.В., Трухан А.І. Перспективи рекреаційного використання озер басейну річки Прип'ять (у межах Ковельського району).....	43
Ільїна О.В. Сапропелі Ковельського адміністративного району та можливості їх використання як лікувальних грязей.....	46
Ільїна О.В. Теоретичні й прикладні аспекти розвитку літературного туризму в Україні.....	48
Калько А.Д., Коротун С.І., Ріхтер А.О. Аналіз сучасних визначень екологічного туризму.....	54

Чернігівської області. URL: <https://chernihivregion.travel/war> (дата звернення: 04.05.2025).

УДК 338.48:351.863:355.02

СЕРДЮК Є.І., КОВАЛЕНКО О.В.

elizavetaserduk82@gmail.com, olexkovalenko@ukr.net

Сумський національний аграрний університет

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Сфера туризму, як і інші галузі економіки, гостро реагує на політичні та безпекові виклики, особливо в умовах збройних конфліктів. Війна, з її руйнівним впливом на інфраструктуру, логістику, безпеку та загальний психологічний стан населення, одразу паралізує туристичну діяльність у прифронтових і небезпечних регіонах, а іноді – у масштабах усієї держави. Однак, досвід сучасної України демонструє, що навіть у періоди активної фази війни туризм може частково функціонувати, трансформуватися, зберігати свій потенціал і виконувати важливу соціальну функцію. У цьому контексті державна підтримка туристичної галузі відіграє надзвичайно важливу роль, адже саме вона дозволяє втримати економічну стійкість підприємств, забезпечити працевлаштування, розвивати внутрішній туризм, а також створювати передумови для післявоєнного відновлення.

У період війни туристична галузь опинилася перед безпрецедентними викликами. З одного боку, повна втрата іноземного туризму через небезпеку і воєнний стан, з іншого – вимушена пауза у діяльності більшості туристичних об'єктів на сході, півдні та північно-східних регіонах. У цих умовах держава почала шукати шляхи збереження і переорієнтації галузі, зокрема, через активацію внутрішнього туризму, розвиток безпечних маршрутів, надання фінансової підтримки малим підприємствам, інформаційну та організаційну допомогу.

Продовження додатку 2

Одним із головних напрямків державної підтримки стало фінансування. Так, у рамках програм «єРобота» та інших ініціатив український туристичний бізнес мав змогу отримувати гранти на започаткування або збереження діяльності. Було запроваджено податкові пільги та кредити на вигідних умовах для підприємців, що працювали у сфері туризму в безпечних регіонах. Це дозволило зберегти сотні об'єктів розміщення, ресторанів, туристичних агентств та приватних екскурсоводів [3].

Не менш важливою є організаційна підтримка. У 2022 році Державне агентство розвитку туризму України запустило програму «Туристичний фронт», яка покликана поєднати зусилля бізнесу, громад і держави для розвитку туризму в тилкових регіонах [2]. Крім того, платформа Visit Ukraine продовжує надавати актуальну інформацію про безпечні туристичні маршрути, доступні сервіси, евакуаційні пункти та культурні події [4]. Кампанія «Travel Safe» має на меті популяризувати подорожі до безпечних областей України, таких як Львівщина, Закарпаття, Буковина, Тернопільщина.

Ще одним напрямком державної підтримки стало підвищення обізнаності та адаптація персоналу до умов роботи під час війни. Через онлайн-платформи, зокрема Дія.Освіта, організовувалися вебінари, семінари, тренінги для представників туристичної галузі. Вони були спрямовані на навчання кризовому менеджменту, антикризовому маркетингу, побудові нових моделей безпечного туризму та роботі з внутрішньо переміщеними особами.

Український досвід наочно демонструє ефективність комплексного підходу. Наприклад, у Закарпатській області було запущено програму «Віднови туризм у Карпатах», яка передбачає розвиток екотуризму, санаторно-курортного відпочинку та етнографічних маршрутів. На Львівщині активно підтримується культурний туризм: навіть у воєнний час організовуються фестивалі, екскурсії, історичні тури. У Чернівецькій області діє ініціатива «Гостинна Буковина», яка

Продовження додатку 2

поєднує туризм із волонтерством, спрямована також на реабілітацію внутрішньо переміщених осіб [1].

Попри значні труднощі, такі як зниження купівельної спроможності населення, дефіцит кадрів, постійні загрози безпеці, туристична галузь в Україні не зникла, а, навпаки, почала демонструвати приклади стійкості й інноваційності. У багатьох регіонах туризм став частиною гуманітарної допомоги, сприяв соціалізації людей, надавав простір для емоційного відновлення та інтеграції громад.

Отже, державна підтримка туристичної галузі в умовах збройних конфліктів є не лише бажаною, а життєво необхідною. Україна показала, що навіть у надзвичайно складних умовах можливо зберегти й адаптувати туристичний сектор, зробивши акцент на внутрішньому туризмі, безпеці, інтеграції соціальних функцій та підтримці малого бізнесу. У перспективі ці заходи стануть основою для післявоєнного відновлення галузі, її модернізації та перетворення на одну з ключових складових національної економіки. Туризм в умовах війни – це не лише про подорожі, а й про стійкість, гідність і віру в майбутнє.

Крім того, підтримка туристичної індустрії під час воєнних дій формує позитивний міжнародний імідж країни як такої, що не лише бореться, але й живе, розвивається та зберігає свою культурну ідентичність. Це створює додаткові можливості для залучення іноземної допомоги та інвестицій. Важливо, щоб і надалі держава, громади та бізнес діяли скоординовано, підтримуючи туристичні ініціативи в безпечних регіонах. Система державної підтримки має залишатися гнучкою, інноваційною та адаптивною до викликів часу, щоб забезпечити поступальний розвиток галузі як під час війни, так і після її завершення..

Список використаних джерел: 1. Буковина туристична: програма розвитку внутрішнього туризму [Електронний ресурс] / Департамент культури і туризму Чернівецької ОВА. Режим доступу: <https://buktour.cv.ua>; 2. Державне агентство розвитку туризму України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.tourism.gov.ua>; 3. Програма «eРобота»: як

Апробація результатів дослідження**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ****НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ****XIV МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ*****ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ТА
ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ***

22 травня 2025 р.

Київ НУХТ 2025

Продовження додатку 3

*Section 8 «Digital Technologies and Digitalization for the Globalization of The Hospitality and Tourism Industry»**Секція 8 «Digital технології й цифровізація для глобалізації індустрії гостинності та туризму»*

1	Пандяк І.Г. Застосування мобільного додатку зі штучним інтелектом для покращення репутаційного маркетингу готельних підприємств	258
2	Подпіснєв Д.С. Роль блокчейну у бронюванні, безпеці транзакцій та збереженні даних клієнтів у туризмі	260
3	Рожкова Я.А., Ткачук Ю.М. Впровадження концепції esg у діяльність готельного підприємства	262
4	Бик Н. А., Онопрієнко В. П. Сучасний стан та особливості цифровізації страхових послуг в туризмі	264
5	Вінніченко І.М. Інноваційні можливості соціальних мереж як інструменту формування туристичних трендів	266
6	Демченко В.Ю., Антоненко І. Я. Інноваційний туристичний продукт як основа нового проекту	267
7	Доброріз В.В., Ткачук Ю.М. Вплив цифрової трансформації на економічну ефективність готельних підприємств	268
8	Мельник І.Л., Стартап-проекти в туризмі	269
9	Shostak S.V. Prymak T. Yu. Innovative technologies for promoting tourism services	270
10	Ройко О.Ю. Штучний інтелект як інструмент персоналізації послуг у готельно-ресторанному бізнесі	271
11	Теплоухова Н.К., Бабюк С.С., Павлюченко О.С., Захаров В.В. Сучасні топ-застосунки для доставки продукції ресторанного господарства	273

*Section 9 «Regional Tourism: Modern Challenges and Prospects»**Секція 9 «Регіональний туризм: сучасні виклики та перспективи.*

1	Agnes Wong, Peter Vlachos Impact of Hong Kong event servicescape on chinese tourists' satisfaction and behavioural intentions	276
2	Захарова С. Г., Потоцька А. С. Розвиток гастрономічного туризму в Україні: проблеми та перспективи	277
3	Сердюк Є. І, Коваленко О. В. Державна політика у сфері регіонального туризму: виклики сьогодення та шляхи їх подолання	279
4	Стешенко Л. І., Савченко І. А. Екскурсійні пропозиції здобувачів волинського фахового коледжу нухт для розвитку регіонального туризму	281
5	Баєв В.В. Розвиток місцевого та сільського зеленого туризму в світі та перспективи для України	283
6	Бачинський Б.О., Борисова О.В. Особливості літературного туризму Великобританії	285
7	Батиченко С.П. Репрезентація української гастрономічної культури в міському просторі киева	287

УДК 338.48:351.778

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ:
ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

Сердюк Є. І., студентка-магістрантка
Коваленко О. В., к.пед.н., доцент
*Сумський національний аграрний університет
(СНАУ), м. Суми*

У сучасних умовах туризм є важливою складовою регіональної економіки, яка сприяє створенню робочих місць, розвитку інфраструктури та підвищенню міжнародної привабливості територій. Ефективне державне регулювання у цій сфері стає запорукою стійкого соціально-економічного розвитку регіонів.

Одним із основних завдань державної політики є створення сприятливого середовища для розвитку регіонального туризму через формування нормативно-правової бази, підтримку інвестиційних проєктів та стимулювання малого і середнього підприємництва в туристичній сфері.

Актуальність теми обумовлена тим, що сьогодні регіональний туризм стикається з низкою абсолютно нових викликів, серед яких економічна нестабільність, наслідки воєнних дій, пандемічні обмеження та посилення конкуренції на міжнародному туристичному ринку. Водночас розвиток регіонального туризму є одним із ключових напрямів відновлення економіки після кризових явищ. У зв'язку з цим актуальним є пошук ефективних моделей державного регулювання, що враховують сучасні умови та сприяють сталому розвитку регіонів.

Дослідження базується на аналізі нормативно-правових актів України та провідних країн світу у сфері туризму, статистичних даних щодо динаміки туристичних потоків і регіонального розвитку.

Серед основних викликів, що стоять перед державним регулюванням регіонального туризму, вважаємо за необхідне виокремити наступні:

1. Нерівномірний розвиток туристичної інфраструктури в різних регіонах, що призводить до концентрації туристичних потоків у декількох центрах і занепаду інших перспективних територій. Для подолання даного виклику, на нашу думку, необхідно створювати стратегічні плани розвитку туризму для кожного регіону, орієнтуючись на специфіку місцевих ресурсів, і стимулювати інвестиції в інфраструктуру для слабших регіонів.

2. Низький рівень координації між органами влади різного рівня, що ускладнює реалізацію комплексних туристичних стратегій на місцях. Подолати цей виклик можна створенням міжвідомчих комісій або спеціальних агентств, які б забезпечували координацію між різними рівнями влади і залученням зацікавлених сторін до процесу планування та реалізації туристичних проєктів.

3. Обмежене фінансування проєктів розвитку туризму з державного та місцевих бюджетів. У пропозиції для зменшення негативного впливу цього виклику зазначимо, що вкрай необхідно забезпечити чіткий контроль за використанням бюджетних коштів, а також розвивати фінансування через інші

Продовження додатку 3

джерела – державні гранти, публічно-приватні партнерства, міжнародні фонди або інвестиційні проекти.

4. Недостатня інтеграція цифрових технологій у туристичні сервіси, що знижує конкурентоспроможність регіональних продуктів на міжнародному ринку. Для того щоб подолати зазначений виклик необхідна розробка загальнодержавної стратегії цифровізації туризму, підтримка стартапів і технологічних інновацій у цій галузі, стимулювання розвитку мобільних додатків, інтерактивних карт і інших інструментів для туристів.

До перспективних напрямів вдосконалення державного регулювання можна віднести наступні:

- розробка регіональних туристичних стратегій із урахуванням місцевої специфіки, культурної спадщини та природних ресурсів;

- підвищення інвестиційної привабливості регіонів через спрощення дозвільних процедур та надання податкових стимулів для туристичних проектів;

- активізація публічно-приватного партнерства у розвитку туристичної інфраструктури;

- цифровізація туристичних сервісів: впровадження електронних платформ для бронювання послуг, віртуальних турів, інтерактивних карт туристичних маршрутів;

- формування туристичних кластерів як об'єднання суб'єктів туристичної діяльності для спільного розвитку продукту і просування на ринку.

Важливим чинником успішного регулювання є системна робота з просування регіонального туристичного бренду, участь у міжнародних виставках, розробка унікальних маркетингових стратегій та активне використання цифрового маркетингу.

Висновок. Отже, підсумовуючи усе вищезазначене ми можемо зробити висновки про те, що ефективне державне регулювання регіонального туризму має базуватися на принципах партнерства, інноваційності та сталого розвитку. Успішна реалізація державної політики вимагає не тільки законодавчих ініціатив, а й реальної підтримки на місцях, тісної взаємодії з бізнесом та громадськістю, а також гнучкого реагування на глобальні виклики. Розвиток регіонального туризму в Україні може стати одним із драйверів післявоєнного економічного відновлення, за умови належного державного супроводу.

Література

1. Гаврилюк А. М. Державна політика у сфері туризму в Україні: соціогуманітарний вимір : монографія. Вид. 2-ге. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 428 с.

2. Тимошенко Т. О., Шевчук О. А., Шевчук О. В. Розвиток туризму в громадах і регіонах України в умовах повоєнного відновлення. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 63. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-124>

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ В УМОВАХ
МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
29 травня 2025 року*

Дніпро
2025

Продовження додатку 4

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 29.05.2025)

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ФАКТОР КОНСОЛІДАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН СВІТУ

Бурачик А.І. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ НОВОЇ ПОЛІТИКИ ЮНІСЕФ В СФЕРІ ІНКЛЮЗІЇ.....	8
Джинджоян В.В., Шулежко М.С. ВПЛИВ UNESCO НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ.....	10
Anatolii Hladchenko ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ.....	13
Залужний А.Л. ПРОС'ЮМЕРИ ЯК АКТИВНІ СПОЖИВАЧІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СЕРВІСНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	14
Зав'ялов Д.І., Лісунова М.В. ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ НА МІЖОСОБИСТІСНУ КОМУНІКАЦІЮ В ГОСТИННОСТІ.....	16
Зубов В.О. ЗНАЧЕННЯ ТУРИЗМУ ТА ЙОГО СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ.....	20
Коваленко О.В., Сердюк Є.І. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ.....	22
Коваленко О.В., Стасюк І.О. ПРОБЛЕМИ ТА ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	24
Лучанська Ю.Г. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ХАРЧУВАННЯ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ.....	27
Македон В.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ГОТЕЛЬНИХ МЕРЕЖ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ.....	29
Прилуцький А.М., Лупіна Б.Р. ТУРИЗМ І ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС ЯК ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ.....	31

Продовження додатку 4

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 29.05.2025)

2. Сазонець І.Л., Зінкевич С.Р. Завдання сталого розвитку готельних підприємств в контексті реалізації програм міжнародних організацій. *Агросвіт*. 2025. № 10. С. 57 – 63.

3. Сазонець, О. М., Гессен, А. Є., Седлецька, О. В., Лучанська, Ю. Г. Стандарти формування безбар'єрного простору в готелях України на основі інклюзивних підходів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 7 с. 27–32.

Коваленко Олександр Вікторович

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри туризму
Сумського національного
аграрного університету
ORCID: 0000-0003-1043-6679

Сердюк Єлизавета Ігорівна

здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Сумського національного
аграрного університету

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах туризм відіграє не лише культурну чи економічну роль, але й виступає як чинник зміцнення національної ідентичності, формування позитивного міжнародного іміджу держави та стимулювання регіонального розвитку. Саме тому ефективне державне управління в туристичній сфері набуває особливої актуальності для України, яка з 2022 року переживає глибоку соціально-економічну кризу, спричинену повномасштабною війною. Водночас криза відкрила нові виклики та можливості для переосмислення ролі держави у розвитку туризму, адаптації існуючих стратегій до сучасних умов і активізації внутрішнього туристичного потенціалу.

На сьогоднішній день державна політика в сфері туризму України базується на основних нормативно-правових документах, серед яких – Закон України «Про туризм», Стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 року, а також Державна програма розвитку туризму на 2022-2026 роки. Однак ефективність реалізації цих документів залишається низькою. Причинами є недостатній рівень фінансування галузі, фрагментарність управлінських рішень, відсутність цілісної системи державного моніторингу та аналізу туристичних потоків, а також слабка міжрегіональна координація [1].

Станом на 2024 рік, в умовах воєнного стану основна увага держави у сфері туризму зосереджена на підтримці внутрішнього туризму, популяризації

Продовження додатку 4

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 29.05.2025)

безпечних напрямів для подорожей, а також збереженні інфраструктурного потенціалу. Міністерство культури та інформаційної політики України виконує координаційну роль у сфері культурного туризму, тоді як Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ) відповідає за формування політики, просування українського турпродукту за кордоном і участь у міжнародних програмах.

У 2023 році ДАРТ ініціювало кампанію Visit Ukraine NOW, орієнтовану на інформаційну підтримку туристичної галузі та промоцію України як майбутнього напрямку для відвідування після завершення бойових дій. Крім того, було започатковано створення цифрових туристичних маршрутів, інтерактивних карт безпечних подорожей та оновлено Національний туристичний портал. Ці ініціативи демонструють намагання держави модернізувати підходи до управління туризмом через цифровізацію, однак вони реалізуються повільно та обмежено через складну безпекову ситуацію [2].

Серед прикладів регіонального рівня можна виокремити Львівську, Закарпатську та Чернівецьку області, які навіть під час війни зберегли частину туристичних потоків завдяки розвитку медичного, гастрономічного, етнографічного та оздоровчого туризму. Місцева влада в цих регіонах активно співпрацює з бізнесом, громадськими організаціями та міжнародними донорами, створюючи нові туристичні продукти, проводячи ярмарки, фестивалі, а також розробляючи нові туристичні бренди. Це демонструє, що саме децентралізована модель управління туризмом виявляється більш гнучкою та адаптивною до викликів воєнного часу.

Незважаючи на наявні позитивні приклади, туристична сфера України залишається вразливою до зовнішніх шоків. Зокрема, відсутність системної підтримки малого та середнього туристичного бізнесу, нерозвинена логістика в деяких регіонах, обмежений доступ до міжнародних ринків і брак кадрів створюють серйозні бар'єри для стабільного розвитку. Державне управління в цьому контексті потребує переорієнтації – від декларативних стратегій до конкретних дій, які мають забезпечити реальну підтримку галузі в умовах невизначеності.

Важливим завданням держави у найближчій перспективі має стати перегляд нормативно-правової бази з урахуванням безпекових ризиків, підтримка підприємців через гранти та податкові пільги, а також розвиток міжнародного партнерства в туристичній сфері. Перехід до цифрового урядування, створення єдиної туристичної бази даних, впровадження системи рейтингу туристичних дестинацій – усе це є ключовими напрямками модернізації державного управління туризмом в Україні [3].

У підсумку варто зазначити, що сучасна система державного управління у сфері туризму України потребує трансформації відповідно до умов воєнного часу, з акцентом на безпеку, внутрішню мобільність, локальні ініціативи та інноваційні рішення. Окремої уваги заслуговує питання післявоєнного відновлення туристичної інфраструктури, що може стати інструментом

Продовження додатку 4

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 29.05.2025)

економічного зростання та соціальної згуртованості. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом ефективності регіональних моделей туристичного управління, вивченням впливу війни на туристичні потоки, а також розробкою нових стратегій позиціонування України на світовому туристичному ринку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Білецька І. М. Роль державного управління у розвитку туристичної індустрії в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2022. № 1(25). С. 38-45.
2. Державне агентство розвитку туризму України. Офіційний сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua>
3. Кобеляцька О. В. Державна політика у сфері туризму: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2023. № 2(74). С. 145-152.

Коваленко Олександр Вікторович

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри туризму
Сумського національного
аграрного університету
ORCID: 0000-0003-1043-6679

Стасюк Ігор Олегович

здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Сумського національного
аграрного університету

ПРОБЛЕМИ ТА ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна, яка триває на території України з 2014 року та повномасштабне вторгнення країни-агресора у лютому 2022 року, стали глибоким викликом для всіх секторів національної економіки, і туристична галузь – не виняток. Туризм, як галузь із високим ступенем залежності від безпеки, стабільності, інфраструктури й міжнародного іміджу, опинився в ситуації практично повного колапсу на окремих територіях країни. За таких умов особливої актуальності набуває питання ефективності реалізації державної туристичної політики. Йдеться не лише про підтримку галузі в кризовий період, але й про здатність держави адаптувати стратегічні та управлінські підходи до нових, надзвичайно складних реалій.

Декларація академічної доброчесності

Я, Сердюк Єлизавета Ігорівна, студентка групи ТУР 2401-1м Сумського національного аграрного університету зобов'язуюсь дотримуватися принципів академічної доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи. Я поінформована, що у разі порушення мною академічної доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи повинна буду нести академічну та/або інші види відповідальності і до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, в тому числі, кваліфікаційна робота може бути анульована з наступним відрахуванням із університету.

Також усвідомлюю, що до мене у майбутньому може бути застосована процедура позбавлення ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації, якщо свідомо вчинене порушення академічної доброчесності буде виявлено під час перевірки кваліфікаційної роботи на наявність текстових запозичень відповідно до встановленої в університеті процедури з використанням ліцензованих програмних продуктів.

01.02.2025 р.

ФОРМА САМООЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Критерій	Рівень			Коментар
Огляд літератури побудовано навколо основної проблеми, використано найактуальніші сучасні дослідження за темою, чітко відображено зв'язок між завданнями, поставленими в роботі, та попередніми дослідженнями			+	
Надана конкретна та точна інформація про методи та дані (кількість, температура, тривалість, послідовність, умови, розташування, розміри тощо), методи пов'язані з іншими дослідженнями.			+	
Наведено конкретні результати з поясненнями та аналізом, порівняння з результатами інших досліджень, показано чіткий зв'язок проблеми з отриманими результатами			+	
Надано пропозиції щодо удосконалення, що підкріплено відповідними обґрунтуваннями (прогноз, модель тощо)			+	
Висновки містять зв'язок з найважливішими аспектами попередніх розділів, підсумок ключових результатів, продемонстровано зв'язок між цією роботою та наявними дослідженнями зосереджена увага на суттєвих результатах, зазначено їх можливе застосування; подано обмеження, на які слід спрямувати майбутні дослідження.			+	
Перелік посилань є повним та достатнім для вирішення завдань дослідження			+	
Робота оформлена повністю відповідно до вимог			+	
Робота не містить друкарських та граматичних помилок			+	

Підтверджую, що робота виконана мною самостійно, не містить академічного плагіату. Зокрема, у моїй роботі немає запозичення текстів, ідей чи розробок, результатів досліджень інших авторів без посилань на них, у тому числі буквального перекладу з іноземних мов чи перефразування, що видаються за свій текст, вирваних із контексту тверджень, цитат без лапок, фабрикації (вигаданих) даних чи фальсифікації (вигаданих і модифікованих на догоду бажаному висновку) результатів досліджень.

05.12.2025 р.

Єлизавета СЕРДЮК